

Nr 32

Utlåtande i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i föräldrabalken, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 14 februari 1969 dagtecknad proposition, nr 25, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, såvitt avser ändringar i rusdrycksförsäljningsförordningen, förordningen om arvsskatt och gåvoskatt samt förordningen om statlig förmögenhetsskatt, och i övrigt till lagutskott, i vilken sistnämnda del propositionen behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t, såvitt nu är i fråga, under åberopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden och lagrådets protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

- 1) lag om ändring i föräldrabalken,
- 2) lag om ändring i giftermålsbalken,
- 3) lag om ändring i ärvdabalken,
- 4) lag om ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap,
- 5) lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring,
- 6) lag om ändring i brottsbalken,
- 7) lag om ändring i lagen den 20 mars 1964 (nr 167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare,
- 8) lag om ändring i barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97),
- 9) lag om ändring i lagen den 4 juni 1964 (nr 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet,
- 10) lag om ändring i lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff,
- 11) lag om ändring i skollagen den 6 juni 1962 (nr 319),
- 12) lag om ändring i rättegångsbalken,
- 13) lag om ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård,
- 14) lag om ändring i religionsfrihetslagen den 26 oktober 1952 (nr 680).

I samband med propositionen har utskottet behandlat följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels likalydande motionerna I: 931 av herr *Lundström m. fl.* och II: 1069 av herr *Romanus m. fl.*,

dels likalydande motionerna I: 932 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Sundin* och II: 1067 av herr *Larsson* i Luttra *m. fl.*,

dels likalydande motionerna I: 933 av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Tistad* och II: 1070 av herr *Wiklund* i Stockholm *m. fl.*,

dels ock motionen II: 1068 av herr *Lundberg*, såvitt den avser de delar av propositionen som hänvisats till lagutskott.

Redogörelse för motionerna lämnas i det följande, s. 44—50.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås myndighetsåldern sänkt från 21 till 20 år. Vidare föreslås att ungdomar i ålder 18—20 år i flera hänseenden skall få en mera självständig ställning än f. n. Sålunda skall den som har fyllt 18 år själv få ta upp och förfoga över studiemedel och statliga bostättningslån. Han skall också utan förmyndarens samtycke kunna hyra bostad för eget bruk. Den behörighet att ingå sedvanliga rättshandlingar för den dagliga hushållningen m. m. som redan nu tillkommer gift underårig föreslås utvidgad till alla underåriga som har eget hushåll.

Som en konsekvens av att myndighetsåldern sänks föreslås motsvarande ändring av åtskilliga andra 21-årsgränser inom vitt skilda rättsområden. Principen vid prövning av olika åldersgränser har varit att en anpassning till den föreslagna myndighetsåldern skall ske överallt där det inte finns speciella skäl för annat. Bland 21-årsgränser som behålls kan nämnas de som finns inom påföljdssystemet för unga lagöverträdare.

Ändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1969.

Förslagen

De vid propositionen fogade förslagen är av följande lydelse.

1) Lag
om ändring i föräldrabalken

Härigenom förordnas, *dels* att 4 kap. 5 och 10 §§, 6 kap. 1, 3 och 12 §§, 8 kap. 7 §, 9 kap. 1 och 2 §§, 10 kap. 1 § samt 20 kap. 28 § föräldrabalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges, *dels* att i 9 kap. samma balk skall införas två nya paragrafer, 2 a och 3 a §§, av nedan angiven lydelse.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 KAP.

5 §.

Utan eget ----- han tillfrågas.

Den som ej fyllt *tjuguet*t år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. Är endera av föräldrarna sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdsnaden eller å okänd ort, vare hans samtycke ej erforderligt. Är sådant fall för handen beträffande båda föräldrarna, skall i stället förmyndarens samtycke inhämtas.

Den som ej fyllt *tjugu* år må ej adopteras utan föräldrarnas samtycke. Moderns samtycke skall hava lämnats sedan hon hunnit tillräckligt återhämta sig efter nedkomsten. Är endera av föräldrarna sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdsnaden eller å okänd ort, vare hans samtycke ej erforderligt. Är sådant fall för handen beträffande båda föräldrarna, skall i stället förmyndarens samtycke inhämtas.

Den som ----- förmyndarens samtycke.

10 §.

Adoptivförhållandet varde ock, sedan barnet fyllt *tjuguet*t år, efter ansökan hävt, såframt adoptanten och adoptivbarnet äro ense därom. Den som är förklarad omyndig skall hava förmyndarens samtycke till överenskommelsen.

Adoptivförhållandet varde ock, sedan barnet fyllt *tjugu* år, efter ansökan hävt, såframt adoptanten och adoptivbarnet äro ense därom. Den som är förklarad omyndig skall hava förmyndarens samtycke till överenskommelsen.

¹ Senaste lydelse av 4 kap. 5 § se 1968: 164 och av 6 kap. 3 § se 1966: 308.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 KAP.

1 §.

Barn i äktenskap står under föräldrarnas vårdnad enligt vad nedan sägs till dess det fyllt *tjuguet* år eller ingått äktenskap.

Barn i äktenskap står under föräldrarnas vårdnad enligt vad nedan sägs till dess det fyllt *tjugu* år eller ingått äktenskap.

3 §.

Föräldrarna skola — — — — — övriga omständigheter.

Om rätt för underårig, som har fyllt aderton år, att själv hyra bostad för eget bruk stadgas i 9 kap.

12 §.

Barn utom äktenskap står under moderns vårdnad till dess det fyllt *tjuguet* år eller ingått äktenskap. Äro föräldrarna ense, att fadern skall träda i moderns ställe, varde han, på anmälan, av rätten förordnad att övertaga vårdnaden om barnet, om han är lämplig därtill. Finnes modern ej vara lämplig att utöva vårdnaden, eller dör hon, skall rätten på ansökan av fadern eller barnavårdsmannen eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd överflytta vårdnaden å fadern eller särskilt förordnad förmyndare. Vad i 2—4 och 10 §§ stadgas med avseende å vårdnad om barn i äktenskap skall äga motsvarande tillämpning beträffande barn utom äktenskap.

Barn utom äktenskap står under moderns vårdnad till dess det fyllt *tjugu* år eller ingått äktenskap. Äro föräldrarna ense, att fadern skall träda i moderns ställe, varde han, på anmälan, av rätten förordnad att övertaga vårdnaden om barnet, om han är lämplig därtill. Finnes modern ej vara lämplig att utöva vårdnaden, eller dör hon, skall rätten på ansökan av fadern eller barnavårdsmannen eller på anmälan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd överflytta vårdnaden å fadern eller särskilt förordnad förmyndare. Vad i 2—4 och 10 §§ stadgas med avseende å vårdnad om barn i äktenskap skall äga motsvarande tillämpning beträffande barn utom äktenskap.

8 KAP.

7 §.

Uppdraget att vara barnavårdsmann upphör, när barnet fyller aderton år. Om särskild anledning därtill föreligger, må nämnden förlänga

Uppdraget att vara barnavårdsmann upphör, när barnet fyller aderton år. Om särskild anledning därtill föreligger, må nämnden förlänga

*(Nuvarande lydelse)**(Föreslagen lydelse)*

uppdraget, dock ej längre än till dess
barnet fyllt *tjuguett* år.

uppdraget, dock ej längre än till dess
barnet fyllt *tjugu* år.

Finnes behov ————— skall upphöra.

9 KAP.

1 §.

Den som är under *tjuguett* år (u-
d e r å r i g) är omyndig och äger icke
själv råda över sin egendom eller
åtaga sig förbindelser i vidare mån
än som följer av vad som skall gälla
på grund av lag eller villkor vid för-
värv genom gåva eller testamente.

Den som är under *tjugu* år (u-
d e r å r i g) är omyndig och äger icke
själv råda över sin egendom eller
åtaga sig förbindelser i vidare mån
än som följer av vad som skall gälla
på grund av lag eller villkor vid för-
värv genom gåva eller testamente.

2 §.

*Underårig, som har fyllt aderton
år, får själv hyra bostad för eget
bruk. Om den underårige ej kan be-
tala hyran med medel över vilka han
själv råder eller om hänsyn till hans
uppföstran eller välfärd kräver det,
kan förmyndaren med överförmynd-
arens samtycke uppsäga hyresav-
talet att upphöra omedelbart. Innan
samtycke meddelas, skall överför-
myndaren bereda den underårige
tillfälle att yttra sig. Har hyresavtal
uppsagts av förmyndaren, får den
underårige därefter ej själv sluta nytt
hyresavtal.*

Om rätt ————— 6 kap.

2 a §.

*Underårig med eget hushåll får
för den dagliga hushållningen eller
uppföstran av barn, som tillhör hus-
hållet, själv ingå sådana rättshand-
lingar, som sedvanligen företagas för
dessa ändamål.*

*Rättshandling som avses i första
stycket är dock ej bindande för den
underårige, om den med vilken rätts-*

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

handlingen slöts insåg eller bort inse, att det som anskaffades genom rättshandlingen ej var erforderligt.

Missbrukar den underårige behörighet, som tillkommer honom enligt första stycket, kan rätten på ansökan av förmyndaren fränkänna honom behörigheten. Sådant beslut kan upphävas på ansökan av förmyndaren eller den omyndige, om ändrade förhållanden inträtt.

Rättens beslut enligt tredje stycket skall ofördröjligen kungöras i allmänna tidningarna och tidning inom orten.

3 a §.

Underårig, som har fyllt aderton år, får själv upptaga statligt lån, som syftar till att bereda honom hjälp till utbildning eller bosättning. Han får själv råda över medel, som uppburits på grund av sådant lån eller såsom statligt bidrag till hans utbildning. Detsamma gäller avkastningen av sådana medel och vad som trätt i deras ställe. I fråga om rätt för förmyndaren att omhändertaga egendomen äger 3 § andra stycket motsvarande tillämpning.

Första stycket gäller ej studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402).

10 KAP.

1 §.

Den som fyllt tjuuguett år skall av rätten förklaras omyndig:

Den som fyllt tjuugu år skall av rätten förklaras omyndig:

1. om han på grund av sinnessjukdom, — — — samtycker därtill.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

20 KAP.

28 §.

Ansökan om förmyndares förordnande eller entledigande eller om annan rättens åtgärd med avseende å förmynderskap må, såframt fråga ej är om ärende, varom i 29 § stadgas, göras, förutom av överförmyndaren och förmyndare, jämväl av barnavårdsman och den omyndige själv, om han fyllt sexton år, så ock av hans make och närmaste fränder. Förmyndare, som gjort sig skyldig till försummelse i vårdnaden om underårig, må entledigas jämväl på ansökan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd. Frågor som avses i denna paragraf skall ock rätten, när anledning är därtill, upptaga utan att särskild ansökan blivit gjord.

Ansökan om förmyndares förordnande eller entledigande eller om annan rättens åtgärd med avseende å förmynderskap må, såframt fråga ej är om ärende, varom i 9 kap. 2 a § eller i 29 § stadgas, göras, förutom av överförmyndaren och förmyndare, jämväl av barnavårdsman och den omyndige själv, om han fyllt sexton år, så ock av hans make och närmaste fränder. Förmyndare, som gjort sig skyldig till försummelse i vårdnaden om underårig, må entledigas jämväl på ansökan av allmän åklagare eller barnavårdsnämnd. Frågor som avses i denna paragraf skall ock rätten, när anledning är därtill, upptaga utan att särskild ansökan blivit gjord.

Mot rättens ————— är sagt.

Mot beslut, ————— av vitet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Har barnavårdsman med stöd av äldre bestämmelser förordnats för tid efter det att barnet fyllt tjugo år, skall uppdraget upphöra när barnet uppnår denna ålder.

2) Lag

om ändring i giftermålsbalken

Härigenom förordnas, att 2 kap. 2 § samt 5 kap. 12 och 13 §§ giftermålsbalken¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

2 KAP.

2 §.

Den, som är under *tjugett* år och ej förut varit gift, må ej ingå äktenskap utan föräldrarnas samtycke.

Den, som är under *tjugo* år och ej förut varit gift, må ej ingå äktenskap utan föräldrarnas samtycke.

Är den ————— anmälan förordnar.

I fråga ————— barn, makarna.

5 KAP.

12 §.

En var av makarna äge att för den dagliga hushållningen eller barnens uppfostran med förpliktande verkan jämväl för den andra maken ingå sådana rättshandlingar, som sedvanligen företagas för dessa ändamål. Rättshandlingen skall anses vara ingången i syfte att förplikta jämväl andra maken, såvida ej annat framgår av omständigheterna. *Make, som är omyndig på grund av sin ålder, äge utan hinder därav ingå rättshandling, varom nyss är sagt.*

En var av makarna äge att för den dagliga hushållningen eller barnens uppfostran med förpliktande verkan jämväl för den andra maken ingå sådana rättshandlingar, som sedvanligen företagas för dessa ändamål. Rättshandlingen skall anses vara ingången i syfte att förplikta jämväl andra maken, såvida ej annat framgår av omständigheterna.

Rättshandling, varom i första stycket sägs, vare ej förpliktande för

Rättshandling, varom i första stycket sägs, vare ej förpliktande

¹ Senaste lydelse av 2 kap. 2 § se 1949: 383 samt av 5 kap. 12 och 13 §§ se 1924: 324.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

andra maken, om den, med vilken rättshandlingen slöts, insåg eller bortinse, att det, som anskaffades genom rättshandlingen, ej var erforderligt. *Var i fall, som nu är sagt, make, som ingick rättshandlingen, omyndig, vare den ej heller för honom bindande.*

för andra maken, om den, med vilken rättshandlingen slöts, insåg eller bortinse, att det, som anskaffades genom rättshandlingen, ej var erforderligt.

Vad sålunda ————— leva åtskilda.

13 §.

Missbrukar make den honom enligt 12 § tillkommande behörighet, må han kunna på yrkande av andra maken av rätten förklaras behörigheten förlustig. *Är han omyndig, må behörigheten fränkännas honom på yrkande jämväl av förmyndaren.*

Sådant beslut varde av rätten upphävt, om makarna *och, när den beslutet avser är omyndig, jämväl förmyndaren* enas därom eller förändrade förhållanden visas hava inträtt.

Om rättens ————— inom orten.

Missbrukar make den honom enligt 12 § tillkommande behörighet, må han kunna på yrkande av andra maken av rätten förklaras behörigheten förlustig.

Sådant beslut varde av rätten upphävt, om makarna enas därom eller förändrade förhållanden visas hava inträtt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Har underårig make enligt 5 kap. 13 § i dess äldre lydelse fränkänts behörighet som avses i 12 § samma kapitel, skall beslutet gälla som om det meddelats även enligt 9 kap. 2 a § föräldrabalken.

3) Lag

om ändring i ärvdabalken

Härigenom förordnas, att 8 kap. 1 § och 9 kap. 1 § ärvdabalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 KAP.

1 §.

Lämnar arvlåtaren efter sig barn, vars uppfostran icke är avslutad, och kan det ej av sitt arv eller annorledes njuta uppehälle och utbildning efter vad med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, äger barnet, innan arv eller testamente må tagas, ur kvarlåtenskapen utfå bidrag till underhållet med ett belopp en gång för alla, *dock ej för tiden efter det barnet fyllt tjuuguett år*. Hava flera barn denna rätt och förslår ej kvarlåtenskapen till deras underhåll, skall dem emellan sådan jämkning ske som med hänsyn till deras behov och förhållandena i övrigt finnes skäligt.

Bidrag, varom ----- av underhållsplikt.

Lämnar arvlåtaren efter sig barn, vars uppfostran icke är avslutad, och kan det ej av sitt arv eller annorledes njuta uppehälle och utbildning efter vad med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt, äger barnet, innan arv eller testamente må tagas, ur kvarlåtenskapen utfå bidrag till underhållet med ett belopp en gång för alla. Hava flera barn denna rätt och förslår ej kvarlåtenskapen till deras underhåll, skall dem emellan sådan jämkning ske som med hänsyn till deras behov och förhållandena i övrigt finnes skäligt.

9 KAP.

1 §.

Den som fyllt *tjuuguett* år må genom testamente förordna om sin kvarlåtenskap. Testamente må ock göras av underårig, som är eller varit gift eller som efter fyllda sexton

Den som fyllt *tjuugo* år må genom testamente förordna om sin kvarlåtenskap. Testamente må ock göras av underårig, som är eller varit gift eller som efter fyllda sexton år vill

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

år vill förordna om egendom, över
vilken han äger själv råda.

förordna om egendom, över vilken
han äger själv råda.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969. Har arvlåtaren avlidit före lagens ikraftträdande, tillämpas 8 kap. 1 § i dess äldre lydelse.

4) Lag

om ändring i lagen den 17 juni 1938 (nr 318) om avbrytande av havandeskap

Härigenom förordnas, att 5 § lagen den 17 juni 1938 om avbrytande av havandeskap skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 §.

Innan prövning sker huruvida havandeskap må avbrytas, bör, när skäl därtill äro, tillfälle till yttrande beredas det väntade barnets fader samt, om kvinnan är under *tjugutt* år den som har vårdnaden om henne, om hon är omyndigförklarad förmyndaren, om hon är gift hennes man, och om hon är intagen å allmän anstalt dennas läkare och föreståndare.

Innan prövning sker huruvida havandeskap må avbrytas, bör, när skäl därtill äro, tillfälle till yttrande beredas det väntade barnets fader samt, om kvinnan är under *tjugu* år den som har vårdnaden om henne, om hon är omyndigförklarad förmyndaren, om hon är gift hennes man, och om hon är intagen å allmän anstalt dennas läkare och föreståndare.

I övrigt ————— kvinnans medgivande.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

5) Lag

om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring

Härigenom förordnas, att 3 kap. 18 § lagen den 25 maj 1962 om allmän försäkring skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

3 KAP.

18 §.

På framställning — — — — — moderskapspenning, barnets nytta.

Beträffande moderskapspenning, som tillkommer kvinna vilken ej uppnått *tjuguet*t års ålder, må försäkringskassan på framställning av barnavårdsnämnd besluta om utbetalning till annan enligt vad i första stycket sägs.

Beträffande moderskapspenning, som tillkommer kvinna vilken ej uppnått *tjugu* års ålder, må försäkringskassan på framställning av barnavårdsnämnd besluta om utbetalning till annan enligt vad i första stycket sägs.

Är kvinna — — — — — och barnets nytta.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

6) Lag

om ändring i brottsbalken

Härigenom förordnas, att 6 kap. 4, 7 och 8 §§ brottsbalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 KAP.

4 §.

Har någon ————— fyra år.

Detsamma skall gälla, om någon som fyllt aderton år har könsligt umgänge med annan av samma kön som ej fyllt aderton år eller ock, under omständigheter som angivas i första stycket, med annan av samma kön som är under *tjugoett* år.

Detsamma skall gälla, om någon som fyllt aderton år har könsligt umgänge med annan av samma kön som ej fyllt aderton år eller ock, under omständigheter som angivas i första stycket, med annan av samma kön som är under *tjugo* år.

7 §.

Om någon vanemässigt eller för att bereda sig vinning främjar eller utnyttjar annans otuktiga levnadsätt eller om någon förleder den som är under *tjugoett* år till sådant levnadssätt, dömes för *k o p p l e r i* till fängelse i högst fyra år.

Om någon vanemässigt eller för att bereda sig vinning främjar eller utnyttjar annans otuktiga levnadsätt eller om någon förleder den som är under *tjugo* år till sådant levnadssätt, dömes för *k o p p l e r i* till fängelse i högst fyra år.

Är brottet ————— utnyttjat annan.

Om någon för ————— sex månader.

8 §.

Den som genom att utlova eller giva ersättning skaffar eller söker skaffa sig tillfällig könsförbindelse med någon som är under aderton

Den som genom att utlova eller giva ersättning skaffar eller söker skaffa sig tillfällig könsförbindelse med någon som är under aderton år

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

år eller, om han är av samma kön, under *tjugoett* år, dömes för *förförelse* av ungdom till böter eller fängelse i högst sex månader.

eller, om han är av samma kön, under *tjugo* år, dömes för *förförelse* av ungdom till böter eller fängelse i högst sex månader.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

7) Lag

om ändring i lagen den 20 mars 1964 (nr 167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare

Härigenom förordnas, att 8, 9 och 11 §§ lagen den 20 mars 1964 med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

8 §.

Brottmål, vari ————— sig uppmärksamhet.

Finnes i mål mot den som ej fyllt tjuugoett år, att förhandlingens offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet för vilken den *underårige* kan antagas bliva föremål, äger rätten förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar. Anses sådant förordnande böra meddelas och är jämväl någon som fyllt tjuugoett år tilltalad i målet, skall rätten, om det finnes kunna ske utan att utredningen avsevärt försvåras, handlägga åtalet mot den *underårige* såsom särskilt mål.

Finnes i mål mot den som ej fyllt tjuugoett år, att förhandlingens offentlighet är till uppenbar olägenhet till följd av den uppmärksamhet för vilken den *tilltalade* kan antagas bliva föremål, äger rätten förordna att målet skall handläggas inom stängda dörrar. Anses sådant förordnande böra meddelas och är jämväl någon som fyllt tjuugoett år tilltalad i målet, skall rätten, om det finnes kunna ske utan att utredningen avsevärt försvåras, handlägga åtalet mot den *som är under tjuugoett år* såsom särskilt mål.

Utän hinder ————— övervara handläggningen.

9 §.

Ej må den som icke fyllt *tjuugoett* år dömas till fängelse, skyddstillsyn eller ungdomsfängelse, med mindre den som har vårdnaden om honom, där så lämpligen kunnat ske, blivit hörd i målet. *Har i sådant mål per-*

Ej må den som icke fyllt *tjuugo* år dömas till fängelse, skyddstillsyn eller ungdomsfängelse, med mindre den som har vårdnaden om honom, där så lämpligen kunnat ske, blivit hörd i målet.

(Nuvarande lydelse)

sonundersökning ägt rum, skall ock personundersökaren höras, om skäl äro därtill.

(Föreslagen lydelse)

Innan någon som är under tjugo-ett år dömes till påföljd som avses i första stycket skall den som utfört personundersökning i målet höras, om skäl äro därtill.

11 §.

Saknar i fall, som sägs i 10 §, den *underårige* försvarare, skall offentlig försvarare förordnas för honom, om det icke på grund av sakens beskaffenhet eller eljest finnes uppenbart, att försvarare ej erfordras.

Saknar i fall, som sägs i 10 §, den *tilltalade* försvarare, skall offentlig försvarare förordnas för honom, om det icke på grund av sakens beskaffenhet eller eljest finnes uppenbart, att försvarare ej erfordras.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

8) Lag

om ändring i barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97)

Härigenom förordnas, att 25, 27, 28, 32, 42 och 67 §§ barnavårdslagen den 29 april 1960 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

25 §.

Barnavårdsnämnd har ————— honom samt

b) om någon, som ej fyllt *tjuogoett* år, på grund av brottslig gärning, sedeslöst levnadssätt, underlåtenhet att efter förmåga ärligen försörja sig, missbruk av rusdrycker eller narkotiska medel eller av annan jämförlig anledning är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida.

b) om någon, som ej fyllt *tjugo* år, på grund av brottslig gärning, sedeslöst levnadssätt, underlåtenhet att efter förmåga ärligen försörja sig, missbruk av rusdrycker eller narkotiska medel eller av annan jämförlig anledning är i behov av särskilda tillrättaförande åtgärder från samhällets sida.

Har någon ————— hans tillrättaförande.

27 §.

Föreskrift rörande ————— även meddelas.

På barnavårdsnämnd ————— denna samtycker.

Föreskrift upphör att gälla senast då den underårige fyller *tjuogoett* år.

Föreskrift upphör att gälla senast då den underårige fyller *tjugo* år.

28 §.

Förordnar barnavårdsnämnden ————— lämplig person.

Övervakaren har ————— för honom.

Övervakning skall ————— denna samtycker.

Beslut om övervakning gäller tills vidare men skall omprövas med högst ett års mellanrum. Övervak-

Beslut om övervakning gäller tills vidare men skall omprövas med högst ett års mellanrum. Övervak-

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

ning upphör senast då den under-
åriga fyller *tjuogoett* år.

ning upphör senast då den under-
åriga fyller *tjugo* år.

32 §.

Beslut angående ————— laga kraft.

Sådant beslut förfaller även, om
det icke börjat verkställas innan den
underåriga fyllt aderton år eller, i
fall som avses i 25 § b), innan han
fyllt *tjuogoett* år.

Sådant beslut förfaller även, om
det icke börjat verkställas innan den
underåriga fyllt aderton år eller, i
fall som avses i 25 § b), innan han
fyllt *tjugo* år.

42 §.

Barnavårdsnämnden skall ————— föränleda annat.

Samhällsvården skall upphöra se-
nast då den omhändertagne fyller
aderton år eller, om han omhän-
dertagits enligt 29 § efter det att
han fyllt femton år, senast tre år
efter omhändertagandet.

Samhällsvården skall upphöra se-
nast då den omhändertagne fyller
aderton år eller, om han omhänder-
tagits enligt 29 § efter det att han
fyllt femton år, senast tre år efter
omhändertagandet. *Har omhänderta-
gandet skett med stöd av 25 § a), får
samhällsvården dock ej i något fall
bestå sedan den omhändertagne fyllt
tjugo år.*

Finner nämnden ————— 25 § b).

67 §.

Elev skall ————— i fångvårdsanstalt.

Utskrivning skall ske senast när
eleven fyller *tjuogoett* år eller, om
han omhändertagits för samhälls-
vård efter det att han fyllt *aderton*
år, senast tre år efter omhänderta-
gandet.

Utskrivning skall ske senast när
eleven fyller *tjugo* år eller, om han
omhändertagits för samhällsvård
efter det att han fyllt *sjutton* år,
senast tre år efter omhändertagan-
det.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969. Äldre bestämmelser om utskrivning från ungdomsvårdsskola tillämpas dock i fråga om den som omhändertagits för samhällsvård före ikraftträdandet.

9) Lag

om ändring i lagen den 4 juni 1964 (nr 450) om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet

Härigenom förordnas, att 1, 5 och 6 §§ lagen den 4 juni 1964 om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

1 §.

Om någon som fyllt *tjuogoett* år underlåter att efter förmåga söka försörja sig hederligt samt för ett sådant asocialt liv att uppenbar fara föreligger för allmän ordning eller säkerhet, må han intagas i arbetsanstalt enligt denna lag.

Om någon som fyllt *tjugo* år underlåter att efter förmåga söka försörja sig hederligt samt för ett sådant asocialt liv att uppenbar fara föreligger för allmän ordning eller säkerhet, må han intagas i arbetsanstalt enligt denna lag.

5 §.

Förekommer anledning att någon, som fyllt *tjuogoett* år, för ett sådant asocialt liv som avses i 1 §, må förundersökning inledas för utredning rörande alla omständigheter av betydelse för sakens bedömande. Under förundersökningen skall i erforderlig utsträckning samråd ske med arbetsförmedling, nykterhetsnämnd, socialnämnd, barnavårdsnämnd och övervakningsnämnd.

Förekommer anledning att någon, som fyllt *tjugo* år, för ett sådant asocialt liv som avses i 1 §, må förundersökning inledas för utredning rörande alla omständigheter av betydelse för sakens bedömande. Under förundersökningen skall i erforderlig utsträckning samråd ske med arbetsförmedling, nykterhetsnämnd, socialnämnd, barnavårdsnämnd och övervakningsnämnd.

Den som avses ————— ————— psykiskt utvecklingsstörda.

Den som skall ————— ————— hans inställande.

¹ Senaste lydelse av 5 § se 1967: 944.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Är någon, som fyllt *tjuogoett* år, skäligen misstänkt att föra ett sådant asocialt liv som avses i 1 §, må han anhållas. Polisman äger ej med stöd av denna lag utan beslut av anställningsmyndigheten gripa den mot vilken skäl till anhållande förekomma.

Är någon, som fyllt *tjugo* år, skäligen misstänkt att föra ett sådant asocialt liv som avses i 1 §, må han anhållas. Polisman äger ej med stöd av denna lag utan beslut av anställningsmyndigheten gripa den mot vilken skäl till anhållande förekomma.

Föreligga sannolika ----- han häktas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

10) Lag

om ändring i lagen den 20 mars 1964 (nr 168) om verkställighet av bötesstraff

Härigenom förordnas, att 12 § lagen den 20 mars 1964 om verkställighet av bötesstraff skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

12 §.

Uppkommer fråga om förvandling av böter, som ådömts någon för gärning varom förmåles i 15 § andra stycket lagen om nykterhetsvård eller för sådan gärning jämte annat brott, och har den bötfällde blivit dömd för minst tre under de två senast förflutna åren begångna gärningar som nyss sagts, skall åklagaren, innan talan anhängiggöres om böternas förvandling, hos nykterhetsnämnden eller, om den bötfällde ej fyllt *tjugoett* år, hos barnavårdsnämnden göra anmälan om förhållandet. Har ej inom två månader därefter nykterhetsnämnden ansökt hos länsstyrelsen om den bötfälldes intagning å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller barnavårdsnämnden ansökt hos socialstyrelsen om intagning av honom för samhällsvård i ungdomsvårdsskola, skall åklagaren föra talan om böternas förvandling.

Uppkommer fråga om förvandling av böter, som ådömts någon för gärning varom förmåles i 15 § andra stycket lagen om nykterhetsvård eller för sådan gärning jämte annat brott, och har den bötfällde blivit dömd för minst tre under de två senast förflutna åren begångna gärningar som nyss sagts, skall åklagaren, innan talan anhängiggöres om böternas förvandling, hos nykterhetsnämnden eller, om den bötfällde ej fyllt *tjugo* år, hos barnavårdsnämnden göra anmälan om förhållandet. Har ej inom två månader därefter nykterhetsnämnden ansökt hos länsstyrelsen om den bötfälldes intagning å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller barnavårdsnämnden ansökt hos socialstyrelsen om intagning av honom för samhällsvård i ungdomsvårdsskola, skall åklagaren föra talan om böternas förvandling.

Blir på — — — — — böternas förvandling.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

12) Lag**om ändring i rättegångsbalken**

Härigenom förordnas, att 5 kap. 2 § rättegångsbalken skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

5 KAP.

2 §.

Tillträde till offentlig förhandling må, när rättens ordförande finner skäl därtill, vägras den som enligt vad är känt eller må antagas ej fyllt *tjuquett* år.

Tillträde till offentlig förhandling må, när rättens ordförande finner skäl därtill, vägras den som enligt vad är känt eller må antagas ej fyllt *tjuqu* år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

13) Lag

om ändring i lagen den 27 juli 1954 (nr 579) om nykterhetsvård

Härigenom förordnas, att 28 § lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

28 §.

Vid förhör inför länsstyrelsen skola förhandlingarna vara offentliga. Länsstyrelsen äger dock avvisa åhörare, som enligt vad känt är eller antagas må ej fyllt *tjuget*t år. När den som ansökningen avser det begär, så ock eljest, när länsstyrelsen finner omständigheterna föranleda därtill, skall handläggningen äga rum inom stängda dörrar, därvid länsstyrelsen likväl må medgiva hans anhöriga ävensom andra, vilkas närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhöret, att övervara detsamma.

Vid förhör inför länsstyrelsen skola förhandlingarna vara offentliga. Länsstyrelsen äger dock avvisa åhörare, som enligt vad känt är eller antagas må ej fyllt *tjugo* år. När den som ansökningen avser det begär, så ock eljest, när länsstyrelsen finner omständigheterna föranleda därtill, skall handläggningen äga rum inom stängda dörrar, därvid länsstyrelsen likväl må medgiva hans anhöriga ävensom andra, vilkas närvaro kan förväntas bliva till nytta under förhöret, att övervara detsamma.

Länsstyrelsen må ————— är närvarande.

Konsulent eller ————— vid förhöret.

Protokoll skall ————— förhöret förekommer.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

14) Lag**om ändring i religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 (nr 680)**

Härigenom förordnas, att 5 § religionsfrihetslagen den 26 oktober 1951 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(*Nuvarande lydelse*)

(*Föreslagen lydelse*)

5 §.

Kloster må —————	Konungen föreskriver.
Ej må någon upptagas i kloster,	Ej må någon upptagas i kloster,
förr än han fyllt <i>tjuget</i> år.	förr än han fyllt <i>tjugo</i> år.
Åsidosättes vid — — — — —	återkalla tillståndet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1969.

Inledning

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande i december 1964 tillkallades sakkunniga för att verkställa en översyn av förmynderskapslagstiftningen. De sakkunniga¹, förmynderskapsutredningen, bedriver sitt arbete i samråd med motsvarande finländska och norska kommittéer samt med representant för det danska justitiedepartementet.

I januari 1967 avlämnade förmynderskapsutredningen en promemoria angående myndighetsåldern och olika former av omyndighet (Stencil Ju 1967: 1). Promemorian innehöll bl. a. förslag om sänkning av myndighetsåldern från 21 till 20 år.

Efter remiss har yttranden över promemorian såvitt avser myndighetsåldern avgetts av Svea hovrätt, riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, dåvarande socialstyrelsen och medicinalstyrelsen, Lunds domkapitel, skolöverstyrelsen, centrala studiehjälpsnämnden, länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings och Hallands län, Stockholms stads överförmyndarnämnd, familjerättskommittén, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Föreningen Sveriges häradshövdingar, Föreningen Sveriges stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges överförmyndare, Målsmännens riksförbund, Sveriges elevers centralorganisation, Centerns, Folkpartiets och Högerns ungdomsförbund, Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund samt Fredrika-Bremer-förbundet. Riksåklagaren har bifogat yttranden från överåklagaren i Malmö samt länsåklagarna i Hallands och Skaraborgs län, centrala studiehjälpsnämnden yttrande från studiemedelsnämnden i Stockholm, länsstyrelsen i Jönköpings län yttranden från barnavårdsnämnderna i Jönköping, Vetlanda och Anderstorp samt socialvårdskonsulenten i fjärde distriktet och länsstyrelsen i Hallands län yttranden från drätselkammaren och socialnämnden i Halmstad samt drätselkammaren i Falkenberg.

Förmynderskapsutredningen har sedermera i april 1968 avlämnat en promemoria med förslag till följdändringar på andra rättsområden vid en sänkning av myndighetsåldern till 20 år (Stencil Ju 1968: 9).²

Yttranden över denna promemoria såvitt avser författningsändringar som kräver riksdagens medverkan har efter remiss avgetts av Svea hovrätt, riksåklagaren, rikspolisstyrelsen, socialstyrelsen, försäkringsdomstolen, riksförsäkringsverket, riksskattenämnden, skolöverstyrelsen, centrala studiehjälpsnämnden, länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings och Hallands län, Lunds domkapitel, 1965 års abortkommitté, kommittén för anstaltsbehandling inom kriminalvården, kapitalskatteberedningen, alkoholpolitiska utred-

¹ F. d. hovrättspresidenten Joël Laurin, ordf., riksdagsledamöterna Astrid Bergegren, Einar Gustafsson, Per Hilding och Bo Martinsson, kommunalrådet Gunnar Hejdeman, advokaten Magnus Lindahl och kanslichefen Tuve Lundgren; direktiv se riksdagsberättelsen 1966: Ju 60.

² I arbetet med promemorian har utredningens samtliga ledamöter utom advokaten Magnus Lindahl deltagit.

ningen, Svenska bankföreningen, Svenska sparbanksföreningen, Svenska försäkringsbolags riksförbund, Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare, Sveriges advokatsamfund, Föreningen Sveriges överförmyndare, Svenska landstingsförbundet, Svenska kommunförbundet, Landsorganisationen i Sverige, Tjänstemännens centralorganisation, Sveriges akademikers centralorganisation, Statstjänstemännens riksförbund, Målsmännens riksförbund, Centerns, Folkpartiets och Högerens ungdomsförbund samt Sveriges socialdemokratiska ungdomsförbund. Riksåklagaren har bifogat yttranden från överåklagaren i Malmö samt länsåklagarna i Hallands och Skaraborgs län, länsstyrelsen i Jönköpings län yttranden från drätselkammaren och barnavårdsnämnden i Jönköping samt socialvårdskonsulenten i fjärde distriktet och länsstyrelsen i Hallands län yttranden från drätselkamrarna och barnavårdsnämnderna i Halmstad, Falkenberg och Varberg.

I Island har myndighetsåldern den 1 januari 1968 sänkts från 21 till 20 år. Vid möte i Köpenhamn den 18 december 1967 enades justitieministrarna i övriga nordiska länder om att föreslå motsvarande sänkning av myndighetsåldern i Danmark, Finland, Norge och Sverige. Propositioner i ämnet har under hösten 1968 lagts fram i Danmark och Norge. Den finländska propositionen kan väntas under våren 1969.

I enlighet med det sagda tas i propositionen upp frågan om sänkning av myndighetsåldern och följdändringar som kräver riksdagens medverkan. I det senare hänseendet erinras om att 1968 års riksdag som vilande antagit förslag om sänkning av rösträttsåldern vid riksdagsval från året efter fyllda 20 år till året efter fyllda 19 år (prop. 1968: 92, KU 20, rskr 279). Som skäl för förslaget åberopades bl. a. den förebådade sänkningen av myndighetsåldern. I samband med behandlingen av grundlagsförslaget beslöts också om motsvarande sänkning av rösträttsåldern vid kommunalval. Med hänsyn härtill och då riksdagen nyligen antagit förslag till sänkning av den manliga äktenskapsåldern från 21 till 18 år (prop. 1968: 136, 1LU 49, rskr 394), behandlas rösträttsåldern och äktenskapsåldern inte i propositionen.

Beträffande gällande rätt, utredningen och remissyttrandena däröver hänvisas till propositionen s. 33—67.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Kling*, bl. a. följande.

Myndighetsåldern

Den nuvarande myndighetsåldern, 21 år, har gammal hävd i vårt land

och överensstämmer med vad som sedan länge gäller i en rad andra europeiska länder. Under senare år har emellertid i olika sammanhang gjorts gällande att åldersgränsen är onödigt hög. Förmynderskapsutredningen har föreslagit att myndighetsåldern skall sänkas till 20 år.

Förslaget har fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen. Flera remissinstanser har dock ifrågasatt lämpligheten och behovet av en sänkning av myndighetsåldern. De politiska ungdomsorganisationerna vill å andra sidan gå längre än utredningen har föreslagit och förordar en sänkning till 18 år.

I diskussionen om lämplig myndighetsålder har påpekats att den biologiska mognaden hos ungdomen numera inträder tidigare än förut. Utredningen och åtskilliga remissinstanser anser det tveksamt om det förhåller sig på samma sätt med den sociala mognaden. Jag finner det föga fruktbart att ta upp denna fråga till närmare diskussion, eftersom det är svårt att ställa upp några objektivt giltiga kriterier på social mognad. Överväganden av detta slag synes mig därför inte ägnade att läggas till grund för ett avgörande om myndighetsåldern skall ändras.

En sänkning av myndighetsåldern skulle främst få betydelse i fråga om behörigheten i ekonomiska angelägenheter. Nu för tiden förvärvar de unga i allmänhet avsevärda erfarenheter i sådana frågor redan före 21 års ålder. De som beger sig ut i förvärvslivet kan som regel få anställningar som gör det möjligt för dem att försörja sig själva. För den växande grupp av unga som bedriver studier vid högre läroanstalter innebär det för några år sedan införda studiesociala systemet att de inte har behov av något ekonomiskt bistånd från föräldrarnas sida för finansieringen av sina studier. Dessa och andra faktorer leder till att de unga i allmänhet kan frigöra sig från den ekonomiska gemenskapen med föräldrarna redan innan de blir myndiga. Många gifter sig och bildar egna hem före 21 års ålder. Hittills har visserligen krävts tillstånd av länsstyrelsen för att en man som är under 21 år skall få ingå äktenskap. Sådant tillstånd har dock i praxis så gott som alltid beviljats när mannen har fyllt 18 år och fått sina föräldrars samtycke till äktenskapet (se prop. 1968: 136 s. 73), och fr. o. m. den 1 juli 1969 sänks åldersgränsen till vad som redan nu gäller för kvinna, nämligen 18 år.

Nu anförda förhållanden talar för att myndighetsåldern bör sänkas. Ungdomsorganisationernas uppfattning att man bör gå längre än utredningen har föreslagit och sänka myndighetsåldern till 18 år har enligt min mening vissa skäl för sig. Många har redan vid 18 år frigjort sig från det ekonomiska beroendet av föräldrarna och lever ett självständigt liv. De är bosatta utanför föräldrahemmet, har eget hushåll och försörjer sig själva genom eget arbete eller bedriver studier som finansieras genom statliga studiemedel. De unga som har förvärvsarbete har redan enligt gällande bestämmelser rätt att förfoga över sin arbetsinkomst. Det finns emellertid också många 18-åringar, som inte alls har så självständig ställning i förhållande till sina föräldrar.

Vidare måste beaktas att omyndigheten medför ett skydd för de unga mot förhastade åtgärder på det ekonomiska området. Lockelserna för ungdomen till sådana transaktioner är i dagens samhälle avgjort mera framträdande än tidigare med hänsyn bl. a. till de vidgade möjligheter till avbetalningsköp och lån i olika former som numera står till buds för enskilda. Lockelserna förstärks väsentligt genom den intensiva reklamen för inköp av konsumtionsvaror som riktar sig inte minst till ungdomen.

Jag vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten på att myndighetsåldern hittills har varit densamma i hela Norden. En enhetlig ordning är otvivelaktigt av värde med hänsyn till de nära förbindelser som råder mellan de nordiska länderna. Frågan om sänkning av myndighetsåldern har behandlats vid nordiska överläggningar och man har härvid lyckats nå enighet om att åldersgränsen bör sänkas till 20 år. I Island har en sådan ändring redan genomförts. Motsvarande ändringsförslag har nyligen lagts fram i Danmark och Norge och kan inom kort väntas också i Finland.

Ett par remissinstanser har ifrågasatt om man inte — med eller utan kombination med en sänkning av myndighetsåldern till 20 år — borde införa en regel om att underårig som ingår äktenskap skall bli myndig i samband därmed. Samma tanke togs upp av Stockholms stads överförmyndarnämnd i yttrande över familjerättskommitténs betänkande, vilket bl. a. innehöll förslag om sänkning av äktenskapsåldern (prop. 1968: 136 s. 24). Regler om sådan s. k. emancipation finns i en del främmande länder, bl. a. Finland och Island. Dessa regler ger uttryck åt den i och för sig riktiga tanken att unga som faktiskt har släppt de ekonomiska banden med föräldrarna och bildat ett eget hem bör vara självständiga i ekonomiskt hänseende. Emellertid är det inte bara de gifta som på detta sätt står fria i förhållande till sina föräldrar, utan detsamma gäller många andra. Det synes mig därför inte lämpligt att placera de gifta i någon särställning när det gäller tidpunkten för myndighetens inträde.

Mina överväganden i frågan har fört mig till den slutsatsen att myndighetsåldern i enlighet med utredningens förslag bör sänkas till 20 år och vara lika för alla. Som jag inledningsvis nämnde har 1968 års riksdag som vilande antagit förslag om sänkning av rösträttsåldern vid riksdagsval från året efter fyllda 20 år till året efter fyllda 19 år. Om detta förslag blir slutligt antaget och myndighetsåldern sänks till 20 år kommer den relation som nu råder mellan myndighetsålder och rösträttsålder att bestå även i fortsättningen.

Som redan har framgått har jag förståelse för de synpunkter som ligger bakom förslagen om en längre gående sänkning av myndighetsåldern och om en emancipationsregel. Vid beredningen av förevarande lagstiftningsärende i justitiedepartementet har det befunnits, att man i stor utsträckning kan tillgodose dessa synpunkter genom att vidga behörigheten för dem som ännu inte har uppnått myndig ålder. Utvidgningarna tar sikte bl. a.

på den underåriges rätt att bestämma över sin vistelseort och sina studier samt hans rätt att företa vissa vardagliga rättshandlingar.

Enligt 6 kap. 4 § föräldrabalken får den som har fyllt 18 år själv sluta arbetsavtal. Föräldrarnas behörighet i detta hänseende inskränker sig till en möjlighet att med domstols samtycke häva avtal som är till skada för den omyndige. En 18-åring förfogar alltså i princip själv över sin arbetskraft. Enligt min mening bör motsvarande bestämmanderätt tillkomma honom när det gäller att välja om han skall ägna sig åt förvärvsarbete eller studier och vad han i så fall skall studera. Det statliga studiemedelssystemet ger var och en möjlighet att bedriva studier på eftergymnasial nivå utan att vara beroende av föräldrarnas ekonomiska förhållanden. Vid prövning av ansökan om studiemedel tas nämligen inte någon hänsyn till föräldrarnas inkomst och förmögenhet, oavsett om den studerande har uppnått myndig ålder eller inte. Eftersom upptagande av studiemedel innebär en skuldsättning måste emellertid den som är omyndig ha förmyndarens samtycke till en sådan åtgärd. Förmyndaren har alltså en formell möjlighet att genom att vägra samtycke hindra den unge från att ägna sig åt de studier han önskar. Detta strider mot den princip jag nyss anförde, nämligen att den som har fyllt 18 år själv bör få avgöra om han skall ägna sig åt förvärvsarbete eller studier, och det rimmar inte heller med den syn på den studerande som självständig i förhållande till föräldrarna vilken reglerna om studiemedel bygger på.

Att den som är över 18 år utan förmyndarens samtycke skall få åta sig den förbindelse som upptagande av studiemedel innebär har förordats i centrala studiehjälpnsnämndens yttrande över utredningens förslag. Enligt min mening kan några betänkligheter av hänsyn till omsorgen om den omyndiges bästa inte möta mot en sådan reform. Studiemedel beviljas av statlig myndighet. De är maximerade till visst belopp och kan i regel inte utgå under mer än ett år utan att den studerande kan påvisa vissa studieresultat. Den del av studiemedlen som utgör lån löper utan annan ränta än den som kan sägas ligga i indexregleringen, och amorteringsbestämmelserna är gynnsamma för låntagaren. Från administrativ synpunkt skulle ett slopande av kravet på förmyndarens samtycke innebära en viss lättnad.

Efter samråd med chefen för utbildningsdepartementet och statsrådet Moberg har jag kommit till följande uppfattning.

Underårig som har fyllt 18 år bör få ta upp studiemedel utan samtycke av förmyndaren. Han bör också själv få råda över uppburna medel samt avkastning därav och vad som har trätt i medlens ställe. I likhet med vad som enligt 9 kap. 3 § andra stycket gäller i fråga om arbetsinkomst bör emellertid förmyndaren ha rätt att med överförmyndarens samtycke ta hand om medlen, i den mån det behövs av hänsyn till den omyndiges uppfostran och välfärd.

Det kan förefalla naturligt att låta samma regler gälla i fråga om studie-

hjälp enligt studiehjälpsreglementet. Detta tar emellertid sikte på skolformer där de flesta eleverna är under myndig ålder, och för dessa elever är rätten till både vissa tillägg och studielån beroende av föräldrarnas ekonomi. Reglerna om studiehjälp kan alltså sägas bygga på den tanken att föräldrarna i mån av förmåga skall bidra till kostnaderna för barnens studier vid sådana skolor som åsyftas i reglementet. Den statliga studiehjälpen till omyndiga är utformad som ett stöd åt barnfamiljerna, och syftet med de inkomstprövade förmånerna är att stärka den ekonomiska ställningen för familjer i låga inkomstlägen så att barn från sådana hem skall få möjlighet att skaffa sig utbildning utöver den som ges i den obligatoriska skolan. Mot denna bakgrund vill jag inte förordna några inskränkningar i förmyndarens befogenheter med avseende på studiehjälpsförmånerna.

De bestämmelser i 9 kap. föräldrabalken som föranleds av det nu anförda bör utformas så att de blir tillämpliga — förutom på studiemedel enligt studiemedelsförordningen — även på sådana lån till studier och yrkesutbildning som kan lämnas ur riksbankens avbetalningslånefond. Däremot bör de, i enlighet med vad nyss sagts, inte gälla studiehjälp enligt studiehjälpsreglementet.

Genom en ändring år 1966 (nr 308) i 15 kap. 14 § föräldrabalken infördes en regel om undantag från kravet på överförmyndarens samtycke för upptagande av bl. a. statligt lån som syftar till att bereda omyndig hjälp till utbildning. Efter den föreslagna ändringen i 9 kap. blir denna undantagsregel tillämplig dels på lån enligt studiehjälpsreglementet dels på annat statligt studielån som skall tas upp för den som är under 18 år eller omyndigförklarad.

Vid 1966 års ändring i 15 kap. 14 § jämställdes med statligt lån för utbildning sådant lån för bosättning. Härmed avses i första hand lån som enligt kungörelsen den 29 juni 1946 (nr 570) om statliga bosättningslån (omtryckt 1953:330, ändrad senast 1967:200) utgår ur statens bosättningslånefond. Sådant lån kan beviljas för inköp av möbler, andra bosättningsföremål m. m. till ett belopp av högst 5 000 kr. Ansökan om lån prövas av riksbanken, som bl. a. skall beakta om lånet är tillrädligt med hänsyn till sökandens egna villkor och intressen. Lånet löper med ränta och skall amorteras på viss tid. Uppskov kan medges med amorteringen, och i ömmande fall kan fordran på återbetalning efterskänkas. Lån till bosättning kan utgå även ur riksbankens avbetalningslånefond. Liksom när det gäller studiemedel skulle ett slopande av kravet på förmyndarens medverkan vid upptagande av statligt bosättningslån medföra administrativa förenklingar utan att vara förenat med några beaktansvärda risker för den omyndige. De underåriga det här är fråga om är i allmänhet gifta. Även om så inte är fallet torde de vara i hög grad lösgjorda från den ekonomiska samhörigheten med föräldrarna, och det synes principiellt riktigt att det skall vara en angelägenhet enbart mellan dem och det lånebeviljande organet

om de skall få statligt lån till bosättningen. Jag förordar därför att statligt lån till bosättning även i nu aktuellt hänseende jämställs med statligt studielån.

En fri bestämmanderätt för underårig som har fyllt 18 år i frågor om förvärvsarbete och studier förutsätter att den unge också har frihet att själv välja sin vistelseort. Redan nu torde det vara mycket vanligt att förvärvsarbetande och studerande ungdom sluter hyresavtal för egen räkning utan förmyndarens direkta medverkan. I sådana fall kan dock i regel dennes samtycke antas föreligga. Det synes mig emellertid rimligt att den, som har fyllt 18 år, får rättsliga möjligheter till självständighet i detta hänseende. Jag föreslår därför att sådan underårig får rätt att själv hyra bostad för eget bruk. Regeln bör gälla bara hyresavtal, inte förvärv av bostadsrätt, vilket i allmänhet är en fråga ekonomisk synpunkt alltför ingripande disposition för att den skall få företas utan förmyndarens medverkan. I likhet med vad som enligt 6 kap. 4 § föräldrabalken gäller i fråga om arbetsavtal bör förmyndaren ha rätt att med myndighets medgivande bringa hyresavtal som den omyndige har slutit att upphöra omedelbart om det behövs med hänsyn till dennes uppfostran eller välfärd. Förmyndaren bör alltså kunna ingripa exempelvis om den omyndige bosätter sig i en miljö där han kan utsättas för skadligt inflytande eller om han hyr en bostad som är oskäligt dyrbar med hänsyn till hans behov och ekonomiska möjligheter. Den föreslagna regeln är givetvis avsedd främst för de unga som försörjer sig själva genom eget arbete eller finansierar sitt uppehälle med hjälp av statliga studiemedel. Den omyndige svarar för avtalets fullgörande med hela sin förmögenhet, alltså även sådan egendom som han inte själv råder över. Om han inte kan betala hyran med medel som han själv disponerar bör emellertid förmyndaren kunna utverka att avtalet får sägas upp under hänvisning härtill. Förmyndaren bör inte vara tvungen att mot sin vilja använda medel som står under hans förvaltning till att betala hyra för bostad som den omyndige själv har hyrt. Har ett hyresavtal sagts upp av förmyndaren bör den omyndige, likaledes i enlighet med vad som gäller för arbetsavtal, inte ha rätt att utan förmyndarens samtycke träffa nytt sådant avtal.

En regel om rätt för den omyndige att själv hyra egen bostad ingriper i både vårdnadshavarens och förmyndarens befogenheter. Rätten att bestämma om den underåriges vistelseort ligger inom ramen för vårdnaden, medan ingående av hyresavtal är ett sådant förmögenhetsrättsligt förhållande som tillhör förmyndarskapet. Jag föreslår att regeln om rätt att hyra bostad placeras i 9 kap., som behandlar omyndighetens rättsverkningar, och att en erinran om bestämmelsen införs i 6 kap., som handlar om vårdnaden.

Den föreslagna regeln om behörighet för den som är över 18 år att själv hyra bostad för eget bruk får anses innebära att ungdom över denna ålder i princip har rätt att bryta sig ur hushållsgemenskapen med föräldrarna och

3 — *Bihang till riksdagens protokoll 1969. 9 saml. 1 avd. Nr 32*

bilda eget hushåll. Med föräldrarnas tillstånd kan även den som är under 18 år göra detta. En underårig som har eget hushåll, vilket givetvis kräver att han också har medel för sin dagliga försörjning, torde vanligen ha ett stort mått av ekonomisk självständighet. Det synes därför naturligt att han också skall ha ganska stor frihet att företa sådana rättshandlingar som har samband med den dagliga hushållningen. Enligt gällande rätt tillerkänns den som är gift viss behörighet i detta hänseende. Bestämmelser härom finns i 5 kap. 12 och 13 §§ giftermålsbalken. 12 § innehåller regler om rätt för make att med förpliktande verkan även för den andra maken ingå rättshandlingar som sedvanligen företas för den dagliga hushållningen och barnens uppfostran. I paragrafen föreskrivs emellertid också att make som är underårig får ingå rättshandlingar av detta slag utan hinder av att han är ommyndig. Genom denna bestämmelse har emancipationstanken vunnit visst erkännande i svensk rätt. Enligt min mening finns emellertid inte anledning att begränsa behörigheten till dem som är gifta. Varje underårig som har eget hushåll bör ha rätt att själv ingå rättshandlingar av det slag som avses i 5 kap. 12 § giftermålsbalken.

På grund av det nu anförda föreslår jag att de nämnda reglerna om ommyndigs behörighet i 5 kap. giftermålsbalken överflyttas till föräldrabalken och görs tillämpliga även på underårig som har eget hushåll utan att vara gift. Det kan givetvis uppstå tvekan om vilken innebörd som skall läggas i rekvisitet att den underårige har eget hushåll. Några oöverkomliga svårigheter för rättstillämpningen behöver dock inte befaras. Inte heller föreligger risk för att den nya behörighetsregeln skall ge upphov till ett stort antal processer. De bestämmelser som nu finns i 5 kap. 12 § giftermålsbalken är redan de mycket vagt utformade men de har ändå inte föranlett några särskilda problem i den praktiska tillämpningen.

Föräldrabalkens regler i ämnet bör innehålla att underårig som har eget hushåll får ingå sådana rättshandlingar som sedvanligen företas för den dagliga hushållningen och för uppfostran av barn som tillhör hushållet. I enlighet med vad som gäller enligt giftermålsbalken bör vidare föreskrivas att rättshandling som den omyndige företar inte skall vara bindande om motparten insåg eller bort inse att det som anskaffades genom rättshandlingen inte var behövligt. Enligt 5 kap. 13 § giftermålsbalken kan den som missbrukar sin behörighet enligt 12 § berövas denna genom beslut av domstol. Motsvarande bör gälla enligt föräldrabalken. Ansökan härom bör, liksom enligt nuvarande bestämmelser i giftermålsbalken, kunna göras av förmyndaren. Domstolens förordnande bör kunna upphävas på ansökan av förmyndaren eller den omyndige själv om ändrade förhållanden har inträtt. Domstolens beslut bör, i likhet med vad som föreskrivs i giftermålsbalken, kungöras i Post- och Inrikes Tidningar samt i ortstidning.

Om bestämmelser av den innebörd jag nu har angett införs i föräldrabalken bör, som jag nyss framhöll, motsvarande regler i giftermålsbalken

kunna utgå. Någon ändring i sak för gift underårig innebär detta inte. Underårig som är gift och har eget hushåll tillsammans med sin make blir enligt föräldrabalken behörig att ingå rättshandlingar för den dagliga hushållningen och barnens uppfostran. Av 5 kap. 12 § giftermålsbalken följer då att han också kan ingå sådana rättshandlingar med förpliktande verkan för andra maken. Skulle behörigheten enligt föräldrabalken ha tagits ifrån honom saknar han även behörighet enligt giftermålsbalken.

Reglerna om underårigs rätt att sluta hyresavtal bör införas i ett nytt första stycke i 9 kap. 2 § föräldrabalken. En hänvisning till denna bestämmelse bör göras i ett nytt andra stycke i 6 kap. 3 §. Reglerna om rättshandlingar för den dagliga hushållningen och om lån för utbildning och bosättning bör tas upp i två nya paragrafer i 9 kap., benämnda resp. 2 a och 3 a §. Den nya 2 a § föranleder en mindre jämkning i 20 kap. 28 §.

Några skäl att nu utvidga den behörighet som tillkommer omyndigförklarade personer på motsvarande sätt som föreslås i fråga om underåriga föreligger enligt min mening inte.

De föreslagna nya reglerna synes mig i allt väsentligt tillgodose de synpunkter som ligger till grund för förslagen att sänka myndighetsåldern till 18 år och att införa en regel om emancipation för underåriga som ingår äktenskap. Samtidigt skyddas den underåriga mot förhastade ekonomiska transaktioner. Sammanfattningsvis innebär förslaget att underårig, som har fyllt 18 år, inte bara som f. n. själv kan ta anställning och disponera över sin arbetsinkomst. Han får också ökade möjligheter att själv fritt välja mellan förvärvsarbete och studier. Han får vidare rätt att skaffa sig egen bostad utan föräldrarnas medverkan. Nuvarande möjlighet för underårig, som är gift, att oavsett ålder företa sådana rättshandlingar, som krävs för den dagliga hushållningen, vidgas till att omfatta alla underåriga som har eget hushåll. Förmyndarens befogenheter inskränks till att gälla i huvudsak ingående av kreditavtal — med vissa undantag — samt förfogande över egendom som inte utgörs av arbetsinkomst eller av statliga medel som tillhandahållits för bosättning eller för högre studier. Dessutom får förmyndaren möjlighet att ingripa om den underåriga missbrukar sin handlingsfrihet.

Sänkningen av myndighetsåldern och övriga nu behandlade lagändringar bör träda i kraft den 1 juli 1969. Några särskilda övergångsbestämmelser torde inte behövas mer än på en punkt. Om domstol med stöd av 5 kap. 13 § giftermålsbalken har tagit ifrån make hans behörighet enligt 12 § bör detta beslut i fortsättningen gälla som om det hade meddelats enligt den nya 2 a § i 9 kap. föräldrabalken.

Den av mig förordade ändringen av myndighetsåldern innebär, som jag tidigare har påpekat, att den nordiska rättslikheten i detta hänseende kommer att bestå. Vad angår övriga europeiska länder gäller redan nu delvis olika myndighetsåldrar. I Östeuropa är åldersgränsen 18 år, i Schweiz 20 år och i andra västeuropeiska länder 21 år. I England har emellertid nyligen

föreslagits en sänkning av myndighetsåldern till 18 år. Vid europeiskt justitieministermöte i juni 1968 ställde sig ytterligare ett antal länder positiva till tanken på en sänkning av gällande 21-årsgräns.

En sänkning av åldersgränsen för svensk del med ett år medför enligt min mening inte sådana komplikationer i internationellt privaträttsligt hänseende att det finns anledning att nu överväga ändring i gällande regler på detta område. Inte heller de nya bestämmelser jag föreslår i fråga om omyndighetens rättsverkningar synes mig kräva några sådana ändringar.

Stockholms stads överförmyndarnämnd har i sitt yttrande över förmynderskapsutredningens förslag tagit upp en fråga om ändring av reglerna om förordnande av god man i 18 kap. 3 § föräldrabalken. Enligt nämndens mening bör i samband med en sänkning av myndighetsåldern införas möjlighet att förordna god man för den som på grund av oerfarenhet behöver biträde med sina ekonomiska angelägenheter. Jag är inte beredd att ta upp detta förslag nu utan anser att frågan bör behandlas i samband med den allmänna översyn av förmynderskapslagstiftningen som förmynderskapsutredningen f. n. är sysselsatt med.

Andra 21-årsgränser

Vid sidan av de regler som direkt anknyter till myndighetsåldern finns bestämmelser om en åldersgräns på 21 år i åtskilliga andra författningar som har tillkommit med riksdagens medverkan. Ofta har 21-årsgränsen valts för att få överensstämmelse med myndighetsåldern. Ibland har emellertid andra motiv varit avgörande eller i vart fall inverkat på bedömningen. När det gäller att avgöra om en sänkning av myndighetsåldern med ett år skall påverka andra åldersgränser bör den principiella utgångspunkten enligt min mening vara att en anpassning nedåt bör ske överallt där den nuvarande åldersgränsen i väsentlig grad influerats av den nuvarande myndighetsåldern. På områden där det finns speciella skäl att behålla en 21-årsgräns bör någon konsekvensändring däremot inte göras.

21-årsgränser finns i författningar på vitt skilda rättsområden. Beträffande de ändringar som kan bli aktuella i andra författningar än sådana som tillhör justitiedepartementets verksamhetsområde har jag i varje särskilt fall samrått med vederbörande statsråd.

Beträffande den familjerättsliga lagstiftningen är det tydligt att reglerna i föräldrabalken om vårdnadens upphörande, samtycke till adoption, hävande av adoptivförhållande och längsta tid för barnavårdsmanuppdrag, i ärvdabalken om behörighet att upprätta testamente samt i giftermålsbalken om giftomans samtycke till äktenskap alla har nära samband med myndighetsåldern. Åldersgränserna bör därför, såsom utredningen har föreslagit, i samtliga dessa fall anpassas till en sänkt myndighetsålder.

På en punkt torde särskild övergångsbestämmelse behövas, nämligen i fråga om reglerna angående barnavårdsmanuppdrag. Sedan de nya be-

stämmelserna har trätt i kraft, bör barnavårdsman inte finnas för den som är över 20 år. Om sådant uppdrag dessförinnan har meddelats för tid efter fyllda 20 år, bör därför uppdraget upphöra vid lagens ikraftträdande, om barnet då är 20 år, och annars när barnet uppnår denna ålder.

Om vårdsnaden skall upphöra vid 20 år, kan abortlagens 21-årsgräns för hörande av kvinnans vårdsnadshavare i abortärende inte stå kvar oförändrad. Svea hovrätt har ansett vissa skäl tala för att åldersgränsen sätts till 18 år. Eftersom abortlagstiftningen f. n. är föremål för en allmän översyn är jag inte nu beredd att förorda en längre gående sänkning än till 20 år.

Jag biträder utredningens förslag att föreskrifterna i lagen om allmän försäkring rörande utbetalning av moderskapspenning anpassas till en sänkt myndighetsålder.

I 8 kap. 1 § ärvdabalken föreskrivs en högsta åldersgräns vid 21 år för rätt till underhållsbidrag ur kvarlåtenskap. Detsamma gäller för barns rätt till livränta enligt lagen om yrkesskadeförsäkring och militärsättningsförordningen. Utredningen föreslår att även dessa åldersgränser anpassas till en sänkt myndighetsålder. Förslaget har kritiserats av några remissinstanser, som påpekat att en sänkning av myndighetsåldern inte i och för sig ökar de ungas försörjningsmöjligheter. Som ytterligare argument mot förslaget har anförts att en sänkning skulle kunna få konsekvenser för beräkningen av exempelvis livräntor i skadeståndsmål och att det kan ifrågasättas om en sådan utveckling är önskvärd.

Bestämmelserna om underhållsbidrag ur kvarlåtenskap bör enligt min mening ses i samband med reglerna i 7 kap. 1 § föräldrabalken om föräldrars skyldighet att bekosta sina barns uppehälle och utbildning. I detta lagrum anges en nedre åldersgräns vid 16 år, före vilken underhållsskyldigheten aldrig upphör. Någon motsvarande övre gräns finns inte, utan underhållsplikten består till dess att barnet har fått den utbildning som kan anses tillbörlig med hänsyn till föräldrarnas villkor och barnets anlag. Som motiv för en övre åldersgräns för underhållsbidrag ur kvarlåtenskap anfördes vid regelns tillkomst bl. a., att syskon inte var underhållsskyldiga mot varandra och att det därför inte var rimligt att till förmån för ett barn som hade uppnått myndig ålder minska de andra barnens arvslotter. Någon underhållsplikt gäller emellertid inte heller i förhållande till underåriga syskon, och de sålunda anförda skälen innebär alltså inte någon nödvändig sammankoppling med myndighetsåldern. Det mest naturliga är att rätten till underhållsbidrag ur kvarlåtenskap i likhet med vad som gäller underhållsbidrag enligt föräldrabalken inte inskränks genom någon absolut tidsgräns. Jag föreslår därför att den nuvarande 21-årsgränsen i 8 kap. 1 § ärvdabalken slopas.

Den av mig föreslagna ändringen innebär att frågan i vad mån underhållsbidrag skall utgå ur kvarlåtenskap får bedömas efter dels vilka utbildningskostnader som är skäligen med hänsyn till boets förhållanden och barnets

anlag, dels vilket behov barnet har av bidrag till dessa kostnader. Med hänsyn inte minst till de goda studiefinansieringsmöjligheter som numera står till buds torde bedömningen bara i undantagsfall leda till att bidrag skall utgå för tid efter det att barnet har uppnått myndig ålder, dvs. enligt förslaget 20 år.

De nya reglerna i 8 kap. 1 § ärvdabalken bör inte tillämpas på kvarlåtenskap efter den som har avlidit innan lagändringen träder i kraft. Jag föreslår en övergångsbestämmelse härom.

Reglerna om livränta till efterlevande barn inom yrkesskadeförsäkringen ändrades senast år 1967, varvid bl. a. den ålder till vilken sådan livränta alltid skall utgå höjdes från 16 till 19 år. Detta innebar en anpassning till vad som gäller om barnpension enligt lagen om allmän försäkring. Mellan 19 och 21 år kan livränta utgå om det är motiverat av särskilda i lagen angivna skäl. Mot denna bakgrund framstår det inte som motiverat att ändra 19-årsgränsen. Inte heller vill jag förorda en sänkning av 21-årsgränsen. Detta skulle för vissa fall försämra det skydd som yrkesskadeförsäkringen f. n. ger. I konsekvens med dessa ställningstaganden bör också motsvarande regler i militärsättningsförordningen bibehållas oförändrade.

I likhet med utredningen anser jag att det inte finns någon anledning att i detta sammanhang föreslå ändring av reglerna i 9 § lagen om yrkesskadeförsäkring angående beräkningen av den försäkrades årliga arbetsförtjänst.

Lagen om erkännande och verkställighet av vissa utländska domar och beslut angående underhåll till barn bygger på en internationell konvention i ämnet. Jag delar utredningens uppfattning att det inte är möjligt att i detta sammanhang göra någon ändring i den lagen.

På det skatterättsliga området finns två bestämmelser som tillmäter 21-årsgränsen betydelse för beskattningen. Den ena är 28 § arvsskatteförordningen, som medger viss lindring i arvsbeskattningen för barn under 21 år. Den andra är 8 § förordningen om statlig förmögenhetsskatt, enligt vilken föräldrar i viss omfattning beskattas för förmögenhet som tillhör deras barn under 21 år. Utredningen föreslår att dessa båda åldersgränser anpassas till en sänkt myndighetsålder. Vad beträffar förmögenhetsskatten framstår en sådan sänkning som en naturlig konsekvens av att den ålder då barnen själva disponerar över sin förmögenhet sänks. Förslaget i denna del, som innebär en viss skattelindring, har inte heller mött några erinringar under remissbehandlingen, och jag förordar att det genomförs.

Regeln i 28 § arvsskatteförordningen ingår i ett delvis ganska komplicerat regelsystem, som syftar till att åstadkomma en rimlig avvägning mellan olika kategorier skattskyldiga. Utredningens förslag till sänkning av 21-årsgränsen har under remissbehandlingen kritiserats från några håll. Därvid har hävdats att den skattehöjning som förslaget innebär skulle strida mot den allmänna tendensen att i ökad utsträckning tillgodose barnfamiljernas intressen.

Jag vill erinra om att den särskilda skattelindring, som gäller om arv-

eller testamentstagaren inte fyllt 21 år, har tillkommit för att tillgodose underårigas behov av medel för uppfostran och utbildning. Det finns enligt min mening inte anledning att i arvskatteförordningen ha någon generell regel om särskild skattelindring med anknytning till en högre åldersgräns än myndighetsåldern. Den påtalade skatteskärpningen blir i regel obetydlig. Jag föreslår därför att åldersgränsen sänks till 20 år.

Under remissbehandlingen har väckts ytterligare en fråga rörande skattelagstiftningen. Enligt bestämmelse i kommunalskattelagen får avdrag vid inkomstbeskattningen göras bl. a. för premier för vissa försäkringar som ägs av den skattskyldiges omyndiga barn. En sänkning av myndighetsåldern medför automatiskt en begränsning av denna avdragsrätt. Svenska försäkringsbolags riksförbund har under hänvisning till att en sådan ändring skulle rubba förutsättningarna för redan ingångna avtal hävdad, att särskilda övergångsbestämmelser är påkallade. Jag kan inte biträda denna uppfattning. Den omständigheten att en person har slutit ett långtidsavtal under den förutsättningen att avtalet skulle medföra vissa gynnsamma verkningar för honom i skattehänseende kan inte betraktas som ett tillräckligt motiv för att vid en ändring i civilrättslig lagstiftning, som återverkar på skattereglerna, ändå låta honom åtnjuta de sålunda beräknade fördelarna.

Vad härefter beträffar det straffrättsliga området märks till en början vissa paragrafer i 6 kap. brottsbalken, som handlar om sedlighetsbrott. Detta kapitel innehåller en rad bestämmelser som straffbelägger sexuella handlingar mot barn och ungdom. Utmärkande är bl. a. att homosexuella handlingar behandlas strängare än motsvarande heterosexuella handlingar. Två av de 21-årsgränser som förekommer i kapitlet rör just homosexuella handlingar. Enligt 4 § straffas den, som har könsligt umgänge med annan av samma kön under 21 år, för otukt med ungdom, om gärningen sker under utnyttjande av den unges beroende ställning. I 8 § föreskrivs straff för förförelse av ungdom i fråga om den som genom att utlova eller lämna ersättning skaffar eller försöker skaffa sig tillfällig könsförbindelse med annan av samma kön under 21 år. Beträffande motsvarande gärningar som är riktade mot person av motsatt kön upphör straffskyddet vid 18 års ålder. En ytterligare 21-årsgräns finns i 7 §, där det bl. a. föreskrivs att den som förleder någon som är under 21 år till otuktigt levnadssätt skall straffas för koppleri. Denna regel är inte begränsad till homosexuella förhållanden.

Utredningen tar inte bestämd ståndpunkt i frågan om de nu nämnda 21-årsgränserna skall anpassas till en sänkt myndighetsålder men framhåller, att skälen för en sänkning synes starkare i fråga om 4 och 8 §§ än beträffande 7 §, som bl. a. syftar till att underlätta ingripanden mot dem som förleder unga till prostitution. Bland remissinstanserna uttalar sig majoriteten för att samtliga tre åldersgränser sänks.

Enligt min mening kan det ifrågasättas om det i fortsättningen finns an-

ledning att i brottsbalken skilja mellan homosexuella och heterosexuella handlingar. Det är emellertid en fråga som jag inte kan ta upp i detta sammanhang. Den får utredas särskilt. Jag begränsar mig här till att föreslå att 21-årsgränserna i samtliga tre aktuella paragrafer sänks till 20 år. Beträffande bestämmelsen i 7 § om straff för koppleri vid förledande av unga till otuktigt levnadssätt vill jag framhålla att den inte torde ha någon större självständig betydelse för möjligheterna att ingripa mot sutenörer och andra som förleder unga till prostitution. I regel torde nämligen, som riksåklagaren har framhållit, gärningsmannen i sådana fall också utnyttja den ungas vanemässigt eller i vinningssyfte, och straffansvar föreligger då enligt paragrafen oavsett den utnyttjades ålder.

Inom det straffrättsliga påföljdssystemet utgör 21-årsåldern en betydelsefull gräns. Den som fyllt 18 men inte 21 år får enligt 26 kap. 4 § andra stycket brottsbalken dömas till fängelse bara om frihetsstraff är påkallat främst av hänsyn till den allmänna laglydnaden eller om fängelse annars anses lämpligare än annan påföljd. Den mera långvariga frihetsberövande påföljd som i första hand bör komma i fråga för ungdom mellan 18 och 21 år är ungdomsfängelse. Även den som är mellan 21 och 23 år kan enligt 29 kap. 1 § andra stycket dömas till ungdomsfängelse, om det anses uppenbart lämpligare än annan påföljd.

Utredningen förordar att de nämnda åldersgränserna i brottsbalken lämnas orubbade vid en sänkning av myndighetsåldern och framhåller, att de i första hand har bestämts efter kriminalpolitiska hänsyn och bara i andra hand påverkats av sådana överväganden rörande ungdomens genomsnittliga mognad som ligger till grund för bestämningen av myndighetsåldern. Utredningens ståndpunkt delas av många remissinstanser, men det finns en ganska stark opinion för att även här en anpassning till myndighetsåldern bör ske. Som skäl härför åberopas bl. a. att ungdomsfängelse inte har så uppenbara fördelar framför vanligt fängelse i fråga om 20-åringar att dess företrädesställning bör bestå efter en sänkning av myndighetsåldern. Vidare påpekas att en nedsättning av åldersgränsen inte skulle innebära något absolut hinder mot att en myndig person döms till ungdomsfängelse, eftersom det finns en möjlighet att tillämpa denna påföljd ända upp till 23 års ålder.

För min del vill jag framhålla att det nuvarande straffrättsliga påföljdssystemet är resultatet av en lång utveckling, som bl. a. har inneburit att reglerna om behandlingen av unga lagöverträdare har blivit mer differentierade och att utrymmet för fängelse som brottspåföljd för denna åldersgrupp har inskränkts. De åldersgränser som nu gäller på området har bestämts främst på grundval av kriminalpolitiska överväganden. Som Svea hovrätt framhåller torde 20-åriga lagöverträdare ofta nog vara försenade i sin utveckling. De överväganden som ligger till grund för en sänkning av den allmänna myndighetsåldern bör därför inte vara avgörande för det

straffrättsliga området. För min del ansluter jag mig till utredningens förslag att 21-årsgränsen behålls inom området för brottsbalkspåföljderna.

De bestämmelser i lagen om behandling i fångvårdsanstalt som inskränker möjligheterna att tillgripa inneslutning i enrum som disciplinär åtgärd mot intagen under 21 år har visst samband med påföljdsreglerna. Med hänsyn härtill och då behandlingslagen f. n. är föremål för översyn anser jag i likhet med utredningen att behandlingslagens bestämmelser om isolering inte nu bör ändras.

I lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare finns åtskilliga föreskrifter om handläggningen av brottmål mot den som är under 21 år. Sådana mål skall handläggas skyndsamt och, när svårare straff än böter kan komma i fråga, om möjligt i sådan ordning att de inte tilldrar sig uppmärksamhet. Under vissa förutsättningar kan domstolen förordna om handläggning inom stängda dörrar. Vidare finns särskilda bestämmelser om hörande av vårdnadshavare och personundersökare samt om förordnande av offentlig försvarare. I nämnden bör tjänstgöra nämndemän som har insikt och erfarenhet i ungdomsvård.

Utredningen föreslår att 21-årsgränserna i den nu nämnda lagen genomgående sänks till 20 år. Detta förslag godtas av alla remissinstanser utom rikspolisstyrelsen, som anser att de flesta av de aktuella föreskrifterna är kriminalpolitiskt motiverade och därför inte bör ändras om påföljdsreglerna i brottsbalken lämnas oförändrade. Jag anser rikspolisstyrelsens synpunkter beaktansvärda. Föreskriften om hörande av vårdnadshavare kan visserligen inte tillämpas efter det att vårdnaden har upphört, vilket enligt mitt förslag skall ske vid 20 års ålder. Bestämmelsen att personundersökare skall höras tjänar emellertid till att ge domstolen bättre underlag för valet av påföljd bland de alternativ som står till buds. Reglerna om offentlig försvarare och om tjänstgöringen i nämnden fyller en liknande funktion. Föreskrifterna om snabbhet och diskretion i handläggningen bidrar till att brottmålsförfarandet utformas så skonsamt som möjligt för den unge. Samtliga dessa bestämmelser bygger alltså på kriminalpolitiska hänsyn. De skäl som talar för att brottsbalkens påföljdsregler inte bör påverkas av att myndighetsåldern sänks är alltså tillämpliga även på dem. Jag föreslår därför att 21-årsgränserna i den nu behandlade lagen lämnas orubbade med undantag för bestämmelsen om att vårdnadshavare skall höras. Eftersom lagen på ett par ställen använder uttrycket underårig som beteckning för den som är under 21 år men detta uttryck får ändrad innebörd genom att myndighetsåldern sänks, måste dessutom ett par redaktionella jämkningar göras i lagen.

Ett område där 21-årsgränsen är av stor betydelse är barnavårdslagstiftningen. Ingreppande med stöd av barnavårdslagen kan grundas på två skilda slag av motiv, nämligen dels olämplighet hos fostraren eller i hemmiljön (25 § a barnavårdslagen), dels misskötsamhet hos den unge själv (25 § b). I den förra typen av fall kan ingripande inte företas

sedan den unge har fyllt 18 år, medan motsvarande åldersgräns i de senare fallen är 21 år. Vidtagna åtgärder skall i princip upphöra senast när den unge fyller 21 år. Om någon har omhändertagits för samhällsvård efter fyllda 18 år gäller emellertid att vården skall upphöra eller, om den unge placerats i ungdomsvårdsskola, utskrivning ske senast tre år efter omhändertagandet.

Utredningen föreslår att åtgärder, som har beslutats med stöd av 25 § a barnavårdslagen, skall upphöra senast när den unge fyller 20 år. Detta förslag, som har godtagits under remissbehandlingen, framstår som en naturlig konsekvens av en sänkning av myndighets- och vårdnadsåldern. Jag vill därför ansluta mig till det.

21-årsgränsen i 25 § b barnavårdslagen och därtill anknutna bestämmelser skall däremot enligt utredningsförslaget stå kvar oförändrad. Som skäl härför åberopar utredningen främst intresset av att alkohol- och narkotikamissbrukare i 20-årsåldern också i fortsättningen skall kunna omhändertas för vård inom ungdomsvårdsskoleorganisationen.

För egen del anser jag, i likhet med åtskilliga remissinstanser, att det är principiellt otillfredsställande att möjliggöra ingripande inom barnavårdens ram mot personer, som har uppnått myndig ålder. Jag vill erinra om att tidigare förslag i sådan riktning har avvisats. Det råder inte några delade meningar om det angelägna i att alkohol- och narkotikamissbrukare kommer under lämplig behandling. Vårdbehovet för myndiga missbrukare bör emellertid tillgodoses på annat sätt än genom barnavårdsnämndens försorg. Intagning i ungdomsvårdsskola kommer redan nu bara i undantagsfall i fråga för den som fyllt 20 år.

I enlighet med vad jag nu har anfört bör samtliga 21-årsgränser i barnavårdslagen ändras till 20 år. Därutöver krävs vissa ytterligare ändringar i lagen. I 42 § föreskrivs bl. a. som huvudregel att samhällsvård skall upphöra senast när den omhändertagne fyller 18 år. I fråga om den som har tagits om hand efter fyllda 15 år gäller emellertid att vården skall upphöra senast tre år efter omhändertagandet. Eftersom åtgärder som grundas på ingripande enligt 25 § a inte skall kunna bestå efter det att vårdnaden har upphört, bör, som utredningen har föreslagit, i 42 § tas in en särskild regel om att samhällsvården i sådant fall aldrig skall bestå efter det att den omhändertagne fyller 20 år. Enligt 67 § skall utskrivning från ungdomsvårdsskola ske senast när eleven fyller 21 år eller, om han har omhändertagits för samhällsvård efter fyllda 18 år, senast tre år efter omhändertagandet. En sänkning av den förra åldersgränsen till 20 år bör medföra att även den senare åldersgränsen sänks med ett år.

De föreslagna nya bestämmelserna medför att föreskrifter och övervakning enligt barnavårdslagen för den som är över 20 år när lagen träder i kraft skall upphöra omedelbart. Detsamma gäller samhällsvård som grundas på 25 § a barnavårdslagen. Däremot påverkas inte tiden för samhälls-

vård i fråga om den som har omhändertagits med stöd av 25 § b men inte placerats i ungdomsvårdsskola. Vad gäller elev i sådan skola medför de nya reglerna inte heller någon ändring, om omhändertagandet har skett efter fyllda 18 år. I så fall skall både enligt gällande lydelse av 67 § och enligt förslaget utskrivning ske senast tre år efter omhändertagandet. Den som har omhändertagits tidigare skall enligt nuvarande regler skrivas ut senast vid 21 års ålder. Paragrafens nya lydelse innebär däremot att utskrivning skall ske senast när eleven fyller 20 år eller, om han omhändertagits efter det att han fyllde 17 år, senast tre år efter omhändertagandet. De nya reglerna skulle i sådana fall kunna leda till att vården måste avbrytas vid en icke förutsedd tidpunkt, vilket kan medföra olämpliga konsekvenser från vårdsynpunkt. För att detta skall undvikas bör i en övergångsbestämmelse föreskrivas att äldre regler om utskrivning från ungdomsvårdsskola skall tillämpas beträffande den som har omhändertagits för samhällsvård före lagens ikraftträdande.

Som en följd av ändringarna i barnavårdslagen bör åldersgränsen för tillämpning av lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet sänkas från 21 till 20 år. Vidare bör föreskriften i 12 § lagen om verkställighet av bötesstraff angående meddelande till barnavårdsnämnd i fall då fråga uppkommer om bötesförvandling jämkas på motsvarande sätt.

Vad gäller utbildningsområdet finns inte någon särskild anledning att behålla 21-årsgränsen i 51 § skollagen rörande inspektion av privatskolor m. m. Jag föreslår att åldersgränsen sänks till 20 år. Den särskolplikt till 21 år, som gäller enligt 1967 års lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, grundas på den försenade mognaden hos sådana personer. Jag föreslår att den nuvarande åldersgränsen behålls.

Studiehjälpsreglementet innehåller ett par 21-årsgränser. Propositionen beträffande vissa ändringar i detta reglemente kommer att föreslås senare i vår. Frågan om en eventuell anpassning av reglementets 21-årsgränser till den nya myndighetsåldern får prövas i detta sammanhang.

Inom trafiklagstiftningen förekommer 21-årsgränser dels i vägtrafikförordningens föreskrifter om övningskörning och trafikskolor, dels i bestämmelserna om trafik kort och vissa andra regler i förordningen om yrkesmässig trafik. Dessa åldersgränser betingas främst av trafiksäkerhetshänsyn. Riksdagen har nyligen genom ett principbeslut godkänt vissa riktlinjer för en reform av gällande regler om körkort. Riktlinjerna innebär bl. a. att det nuvarande trafik kortet slopas och att det införs fem skilda typer av körkort med olika regler om minimiålder samt att minimiåldern i ett fall, körkort för buss, skall vara 21 år. Med hänsyn till den reform som sålunda förestår förordar jag att några ändringar i fråga om 21-årsgränserna i trafiklagstiftningen inte företas nu.

Rusdrycksförsäljningsförordningen innehåller bestämmelser som innebär att rusdrycker inte får säljas till den som är under 21

år. Vid förordningens tillkomst ansågs det av flera skäl naturligt att anknyta åldersgränsen till den allmänna myndighetsåldern. Under hänvisning härtill föreslår utredningen att åldersgränsen sänks till 20 år. Förslaget har så gott som genomgående godtagits vid remissbehandlingen. Från ett par håll uttalas dock farhågor för att en sänkt inköpsålder skulle leda till ökat alkoholmissbruk hos ungdomen. I ett yttrande hävdas å andra sidan att åldersgränsen bör samordnas med minimiåldern vid utskänkning av rusdrycker, vilken är 18 år. Enligt min mening finns det inte tillräckliga skäl att nu bryta sambandet mellan myndighetsåldern och inköpsåldern. Jag biträder därför utredningens förslag.

Vad angår övriga bestämmelser som är aktuella i detta sammanhang är jag ense med utredningen om att man inte nu bör ändra 3 § medborgarskapslagen.

Jag ansluter mig till utredningens förslag om sänkning av åldersgränserna i rättegångsbalkens och nykterhetsvårdslagens bestämmelser om tillträde till offentlig förhandling.

Också religionsfrihetslagens minimiålder för rätt att bli upptagen i kloster bör anpassas till en sänkt myndighetsålder.

Mot utredningens förslag att sänka åldersgränsen för rätt att inneha springstilet och springkniv har anförts betänkligheter från några remissinstansers sida. Utredningen har också själv varit något tveksam på denna punkt. Enligt min mening ter det sig från allmän synpunkt inte befogat att utvidga möjligheterna till innehav av sådana vapen. Snarare kan, som ett par remissinstanser påpekar, ifrågasättas att höja åldersgränsen eller införa totalförbud. En sådan reform kräver emellertid vissa ytterligare överväganden. Frågan bör tas upp på nytt vid lämpligt tillfälle. Jag föreslår att 21-årsgränsen tills vidare får stå kvar oförändrad.

Lagrådet

Lagrådet lämnade förslagen utan erinran utom så till vida att två ledamöter hemställde att de föreslagna ändringarna i barnvårdslagen begränsades på visst sätt.

Motionerna

I: 931 och II: 1069

I motionerna hemställs att myndighetsåldern sänks till 18 år samt att vederbörande utskott utarbetar härför erforderliga lagändringar.

Till stöd för detta yrkande anføres följande.

Den svenska lagstiftningen innehåller ett stort antal stadganden om åldersgränser, som inskränker barns och ungdomars befogenheter i olika avseenden. Bestämmelserna omfattar en flora av olika regler, knutna till olika åldersgränser. Det vore i och för sig önskvärt — för att underlätta

för medborgarna att känna till vad som gäller — om antalet olika åldersgränser kunde minskas. Till detta kommer ungdomens allt tidigare mognad i biologiskt och socialt hänseende, som gör det rimligt att eftersträva en sänkning av behörighetskraven. Den naturliga utgångspunkten för varje resonemang om åldersgränser är ju, att bevisbördan åligger den som vill inskränka individens behörighet i olika avseenden.

När det gäller myndighetsåldern ansluter vi oss till den ståndpunkt som hävdats av samtliga de fyra demokratiska partiernas ungdomsförbund, nämligen att åldern bör sänkas till 18 år. Det torde inte kunna hävdas att en sådan sänkning skulle medföra nämnvärda olägenheter. Den skulle däremot, utöver det allmänna önskemålet att i görligaste mån vidga individernas självbestämmanderätt, innebära vissa praktiska fördelar, genom minskat behov av undantagsregler.

Som framhålles i propositionen (s. 75) innebär den internationella utvecklingen en sänkning av myndighetsåldern. I Östeuropa är den 18 år; samma gräns har föreslagits i England. Vid europeiskt justitieministermöte i juni 1968 ställde sig enligt propositionen ytterligare ett antal länder positiva till en sänkning av gällande 21-årsgräns.

Från folkpartihåll har länge föreslagits en sänkning av rösträttsåldern till 18 år. Givetvis finns inget hinder mot att ge även omyndiga rösträtt. Så har skett tidigare. Samma skäl som talar för en sänkning av rösträttsåldern till 18 år kan dock åberopas för en sänkning även av myndighetsåldern. Dessutom har anförts som skäl mot beslut om en utvidgning av rösträtten, att man borde invänta en eventuell sänkning av myndighetsåldern. Även om vi inte godkänner denna invändning, skulle det sannolikt öka möjligheten att åstadkomma en önskvärd utvidgning av rösträtten om myndighetsåldern sänktes till 18 år.

Riksdagen beslöt i höstas att sänka åldersgränsen för giftermål för män till 18 år. Detta är ett starkt principiellt och praktiskt skäl för att även sänka myndighetsåldern till denna gräns. Det är nämligen uppenbart att gifta personer måste ha möjlighet att ingå avtal om lån, avbetalningsköp etc. som har samband med bosättningen och hushållet i övrigt. I propositionen vill man lösa detta problem med omfattande undantagsbestämmelser. Vi finner den naturliga vägen vara en allmän sänkning av myndighetsåldern till densamma som gäller för äktenskaps ingående. Krav på inskränkning över 18-årsåldern av behörigheten att företa rättshandlingar finge sedan motiveras särskilt.

De många olika åldersgränserna i lagstiftningen när det gäller ungdoms behörighet i olika avseenden torde kunna minskas till i huvudsak två, nämligen 15 år och 18 år. 15-årsgränsen skulle därvid gälla för straffbarhetens inträdande och för rätten att förfoga över de tillgångar som man fått genom eget arbete. Utöver de två nämnda gränserna är det inom kriminalvården önskvärt att behålla 21-årsgränsen i den meningen att lagöverträdare mellan 18 och 21 år skall kunna särbehandlas. Som framgår av propositionen (s. 81 och 88—89) är en sänkning av myndighetsåldern inget hinder för en lämplig behandling av unga lagöverträdare, vilken i de fall de är myndiga bör kunna ske utanför barnavårdens ram.

I: 932 och II: 1067

I motionerna yrkas att riksdagen utöver de ändringar som upptagits i det genom proposition nr 25 år 1969 framlagda förslaget till lag om ändring i

brottsbalken för sin del måtte besluta ändringar av 26 kap. 4 § och 29 kap. 1 § brottsbalken i enlighet med följande förslag till lagtext:

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

26 kap.

4 §.

Den som ————— äro därtill.

Fängelse må ådömas den som fyllt aderton men ej *tjuogoett* år allenast när frihetsberövande är påkallat främst av hänsyn till allmän laglydnad eller fängelse eljest finnes lämpligare än annan påföljd.

Fängelse må ådömas den som fyllt aderton men ej *tjugo* år allenast när frihetsberövande är påkallat främst av hänsyn till allmän laglydnad eller fängelse eljest finnes lämpligare än annan påföljd.

29 kap.

1 §.

Ungdomsfängelse må för brott vara kan följa fängelse ådömas den som fyllt aderton men ej *tjuogoett* år, såframt med hänsyn till hans personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse prövas lämplig.

Ungdomsfängelse må för brott vara kan följa fängelse ådömas den som fyllt aderton men ej *tjugo* år, såframt med hänsyn till hans personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse prövas lämplig.

Den som ————— annan påföljd.

Rätten äger ————— laga kraft.

Till stöd för motionsyrkandet anförs följande.

I proposition nr 25 år 1969 föreslås som en konsekvens av förslaget att myndighetsåldern sänks från 21 till 20 år att motsvarande ändring görs beträffande en rad andra 21-årsgränser inom olika rättsområden. Den principiella utgångspunkten har därvid enligt propositionen varit att åldersgränserna skall anpassas till den föreslagna myndighetsåldern överallt där det inte finns speciella skäl för annat.

Denna enligt vår mening riktiga princip har emellertid genombrutits i fråga om åldersgränserna inom kriminalvården. Skälet att kriminalpolitiska överväganden på detta område föranlett en 21-årsgräns, som inte bör frångås, förefaller oss inte väga tillräckligt tungt för ett avsteg från den angivna grundsatsen. Även om 21-årsgränserna inom påföljdssystemet främst grundats på kriminalpolitiska överväganden torde — som också framhållits i remissyttranden av bl. a. Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare samt Sveriges advokatsamfund — gränserna i realiteten ha bestämts efter en bedömning av ungdomens mognad på liknande sätt som i fråga om den civilrättsliga myndighetsåldern. Det bör också observeras att, vare

sig man väljer en 20- eller en 21-årsgräns, nuvarande differentierade påföljdssystem står till buds genom att 21-årsgränsen varken beträffande fängelse eller ungdomsfängelse utgör någon definitiv gräns, under eller över vilken man ej kan använda dessa påföljder. Beträffande påföljden ungdomsfängelse, som ju kan förekomma även för 21- och 22-åringar, skulle en 20-årsgräns knappast ändra på nuvarande rättstillämpning, eftersom domstolarna redan nu inte torde döma 20-åringar till ungdomsfängelse annat än då starka skäl föreligger härför. Inte heller finns det anledning tro att en lägre åldersgräns skulle föranleda domstolarna att i en icke önskad utsträckning döma 20-åringar till fängelse. I likhet med de ovan nämnda remissorganen, som ju representerar en stor sakkunskap på området, och åtskilliga andra remissinstanser anser vi således att, såvitt gäller området för brottsbalkspåföljderna, tillräckliga skäl inte föreligger för ett undantag från principen att en sänkning av myndighetsåldern också bör föranleda att andra 21-årsgränser sänks.

I: 933 och II: 1070

Motionerna innehåller följande.

Ungdomens allt tidigare utveckling i biologiskt och socialt avseende har gjort det naturligt att sänka diverse i lagstiftningen angivna åldersgränser. Således har t. ex. rösträttsåldern sänkts från året efter fyllda 20 till året efter fyllda 19 år och den manliga giftermålsåldern till 18 år. I samband härmed har man funnit det lämpligt att sänka myndighetsåldern till 20 år, vilket skulle innebära att rösträttsåldern och myndighetsåldern kommer att i stort sett sammanfalla. Från folkpartihåll har vi hävdats dels att det är befogat att ytterligare sänka rösträttsåldern, dels att vi inte kan se att det är nödvändigt att dessa två åldersgränser sammanfaller.

Den svenska lagstiftningen innehåller ett flertal åldersgränser. Vid 15 år inträder exempelvis straffbarhet; vid 16 år en viss ekonomisk självständighet vad gäller medel som underårig förtjänat genom förvärsarbete; vid 18 år inträder rätt att ingå äktenskap, att avlägga prov för vinnande av körkort, större frihet vad gäller att ingå arbetsavtal, skyldighet att fullgöra värnplikt; vid 19 år upphör den generella rätten att erhålla livränta enligt yrkesskadeförsäkringen och rätten till barnpension enligt lagen om allmän försäkring; vid 21 års ålder inträder rösträtt, myndighet, bortfaller rätten till livränta och barnpension helt.

Med de förslag som departementschefen lagt kommer således ytterligare en gräns att införas som rör ungdomens behörighet i olika avseenden.

Man har dock att uppmärksamma att det ofta ligger helt olika motiv bakom gränserna. Således finns det gränser som föranledes av kriminalpolitiska överväganden, andra som har sin grund i att man vill skydda den underårige mot att genom oöverlagda rättshandlingar tillfoga sig ekonomisk skada, ytterligare andra motiveras av nykterhetshänsyn, av hänsyn till trafiksäkerheten eller av hänsyn till den underåriges behov av och förutsättningar för utbildning. Med beaktande av de olika i och för sig lovvärda motiven har vi dock funnit att det bör vara möjligt att i större utsträckning än som nu är fallet koncentrera de olika gränserna till ett mindre antal åldrar. En lämplig sådan synes gå vid 18 år, medan en annan synes gå vid 21 år.

Det har i propositionen framhållits att det ur internationell synpunkt är av vikt att söka uppnå så uniforma myndighetsregler som möjligt och det

särskilt inom Norden. Vid olika tillfällen under 1960-talet — då folkpartiet väckt förslag om utredning av en sänkning av bl. a. myndighetsåldern — har det som ett argument för avslag av motionen framhållits att 21-årsgränsen var gemensam inte bara för Norden utan i stort sett för hela Väst-europa. Sedan dess har emellertid enighet uppnåtts vid nordiska förhandlingar om en 20-årsgräns, medan det i England föreslagits en sänkning till 18 år. I Östeuropa inträder myndighet vid 18 års ålder. Man torde av detta kunna dra den slutsatsen att man numera inte tillmäter en västeuropeisk enhetlighet samma betydelse som förr, att det finns en tendens till sänkning av myndighetsåldern till 18 år och att den gräns där man i framtiden möjligtvis kommer att kunna uppnå en ny enhetlig åldersgräns torde ligga vid 18 år, varvid enhetlighet även skulle uppnås i förhållande till Östeuropa. Även ur ett internationellt perspektiv framstår den föreslagna lagändringen som ett provisorium på väg mot en sänkning till 18 år.

Ur allmän synpunkt är det av stor vikt att en myndighetsgräns är så generell och entydig att man inte behöver kräva att motparten vid varje enskild rättshandling styrker sin behörighet att företaga den aktuella rättshandlingen. Det framlagda förslaget synes inte vara ägnat att bidra till ett sådant resultat, eftersom det dels innehåller en generell myndighetsålder vid 20 år, dels innehåller stadganden som avser att vidga den underåriges behörighet att företaga rättshandlingar på förmögenhetsrättens område. Det rekvisit som denna vidgade behörighet är avhängig av är att den underårige har eget hushåll och att den vidgade behörigheten består av rättshandlingar som sedvanligen företages för den dagliga hushållningen eller uppfostran av barn som tillhör hushållet. Behörigheten att på egen hand avgöra om han skall få etablera eget hushåll inträder vid 18 års ålder, men förmyndarnas samtycke gör honom behörig vid en lägre ålder. Enligt vår mening är de svårigheter som kan uppstå på grund av den föreslagna regleringen av en sådan betydelse att de borde ha föranlett en annan konstruktion av den civilrättsliga behörigheten. Man borde därvid valt en lägre åldersgräns, lämpligen 18 års ålder, vid vilken myndighet generellt inträder. Denna reglering skulle vara tillräcklig i de flesta fall, vilket även Kungl. Maj:ts synes ge uttryck för när man accepterar att den som gör användning av sin vidgade behörighet härigenom kommer att bli ansvarig med hela sin förmögenhet, inkluderande den som han själv ej äger råda över, för de skadeståndsanspråk som kan komma att riktas mot honom med anledning härav. I de fall åter, där det rör sig om stora förmögenhetsmassor och där ett icke tillräckligt noga övervägt beslut kan komma att leda till allvarliga följder såväl för det egna välståndet som ur samhällelig synpunkt, synes det oss lämpligt att utvidga möjligheterna att med avseende på visst avgränsat område vad avser rättshandlingar och/eller förmögenhetsmassa med rättslig verkan begränsa den icke tillräckligt erfarnes behörighet.

Av vad som ovan anförts torde framgå att vi inte anser att departementschefens förslag går tillräckligt långt vad gäller att sänka den allmänna myndighetsåldern men dock är beredda att godta hans förslag som en provisorisk åtgärd under förutsättning att Kungl. Maj:t noggrant följer verkningarna av denna sänkning och så snart det sig göra låter efter samråd med de övriga nordiska länderna för riksdagen framlägger förslag om en ytterligare sänkning till 18 år om de vunna erfarenheterna icke leder till annat. Därvid bör skäligen hänsyn tagas till att möjlighet gives att i den

enskildes intresse begränsa behörigheten i vissa fall enligt vad som ovan anförts.

Med anledning av vad som sålunda anförts hemställer motionärerna att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 25 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framföra i motionerna anförda synpunkter angående ytterligare sänkning av myndighetsåldern till 18 år.

II: 1068

Motionen, som såvitt avser yrkanden rörande rusdrycksförsäljningsförordningen och förordningarna om arvsskatt och gåvoskatt samt om statlig förmögenhetsskatt hänvisats till bevillningsutskottet, innehåller i huvudsak följande motivering.

Med den grundsyn på ungdomens allmänna mognad som följt med en förbättrad utbildning och ungdomens ökade intresse och engagemang i samhällsarbetet har en sänkning av myndighetsåldern länge varit aktuell. Då en sänkning av myndighetsåldern har ett starkt och nödvändigt samband med en i annat sammanhang aktualiserad fråga om en sänkning av rösträttsåldern till 18 år och denna reform i en snar framtid blir aktuell, måste myndighets- och rösträttsåldern anpassas till varandra.

Hela utformningen av förmyndarlagstiftningen är föråldrad och är föremål för utredning. De som praktiskt kommit i beröring med denna lagstiftning har nog ett starkt intryck av att inte minst den höga myndighetsåldern av 21 år icke tagit hänsyn till den tidigare mognad dagens ungdom kan uppvisa, inte heller till att giftermålsåldern sänks och familjebildning sker vid 17 à 18 års ålder i ökad utsträckning eller till att unga familjer får uppleva att de själva, liksom deras barn, står under förmyndare. Likaså har vi förändrat ungdomens skyldigheter gentemot samhället, exempelvis militärtjänsten m. m. Allt detta medför att samhället bör beakta och tillmötesgå ungdomens berättigade krav och vilja till medverkan i samhällsarbetet och ge dem möjligheter att ta ansvar och påverka samhälls skeendet. En sänkt rösträttsålder till 18 år har vid årets riksdag diskuterats och måste väl inom den närmaste tiden komma att genomföras.

Att inför detta aktuella läge genomföra en sänkning av myndighetsåldern till 20 år kan varken vara lämpligt eller försvarligt. Myndighets- och rösträttsåldern är oskiljaktiga och måste på lämpligt sätt anpassas till varandra.

Då riksdagen vid årets ställningstagande till en sänkt rösträttsålder — 18 år — visade ett starkt intresse för en sådan reform och ungdomens berättigade krav på en sänkt rösträttsålder och möjligheter att direkt kunna påverka samhällsutvecklingen är stark, kan man förutsätta att en anpassning av myndighetsåldern till en kommande ytterligare sänkning av rösträttsåldern till 18 år ligger så nära i tiden, att riksdagen i fråga om proposition nr 25 bör vidtaga den justering av åldersgränsen som är nödvändig för en samordning. Detta kan ske genom att vid behandlingen av de föreslagna lagändringarna riksdagen beslutar att åldersgränsen sänks till 18 år i stället för till 20 år och att de lagparagrafer som därmed blir överflödiga utgår.

Med hänvisning till »vad ovan anförts och vad i övrigt förekommit i diskussionen om rösträtts- och myndighetsåldern» hemställs, såvitt motionen hänvisats till lagutskott,

att riksdagen måtte besluta

att myndighetsåldern från den 1 juli 1969 sänkes till 18 år samt att i Kungl. Maj:ts förslag till ändring av föräldrabalkens 4 kap. 5 och 10 §§, 6 kap. 1 och 2 §§, 9 kap. 1 §, 10 kap. 1 § åldersgränsen *tjugo* år utgår och ersättes med *arton* år samt att 9 kap. 2 och 3 a §§ utgår,

att i den föreslagna lydelsen till giftermålsbalkens 2 kap. 2 § åldersgränsen ändras till *arton* år,

att den föreslagna åldersgränsen i ärvdabalkens 9 kap. 1 § ändras till *arton* år,

att i den föreslagna ändringen av 5 § lagen om avbrytande av havandeskap *tjugo* år utbytes mot *arton*,

att i 3 kap. 18 § lagen om allmän försäkring föreslagna *tjugo* år utbytes mot *arton*,

att i den föreslagna ändringen av brottsbalkens 6 kap. 4, 7 och 8 §§ åldersgränsen *tjugo* år ersättes med *arton* år,

att i 8 och 9 §§ lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare åldersgränserna *tjugoett* och *tjugo* ändras till *arton*,

att i den föreslagna ändringen av barnavårdslagens 25, 27, 28, 32, 42 och 67 §§ åldersgränsen ändras till *arton*,

att i 1, 5 och 6 §§ lagen om åtgärder vid samhällsfarlig asocialitet föreskriften *tjugo* år ersätts med *arton* år,

att i 12 § lagen om verkställighet av bötesstraff åldersgränsen *tjugo* år utbytes mot *arton* år,

att i skollagen av den 6 juni 1962 åldersgränsen *tjugo* år utbytes mot *arton* år,

att i 5 kap. 2 § rättegångsbalken *tjugo* år utbytes mot *arton* år,

att i 28 § lagen om nykterhetsvård föreslagna *tjugo* år utbytes mot *arton* år,

att i 5 § religionsfrihetslagen *tjugo* år utbytes mot *arton* år samt

att samtliga föreslagna ändringar skall träda i kraft den 1 juli 1969.

Utskottet

I förevarande proposition föreslås en sänkning av myndighetsåldern från 21 till 20 år. Förslag framläggs också om en vidgning av behörigheten för ungdomar i åldern 18—20 år. I sistnämnda hänseende innebär förslaget sammanfattningsvis att underårig, som har fyllt 18 år, inte bara som f. n. själv kan ta anställning och disponera över sin arbetsinkomst, utan han får också ökade möjligheter att själv fritt välja mellan förvärvsarbete och studier. Vidare får han rätt att skaffa sig egen bostad utan föräldrarnas medverkan. Nuvarande möjlighet för underårig, som är gift, att oavsett ålder företa sådana rättshandlingar som krävs för den dagliga hushållningen, vidgas till att omfatta alla underåriga som har eget hushåll. Förmyndarens befogenheter inskränks till att gälla i huvudsak ingående av kreditavtal — med vissa undantag — samt förfogande över egendom som inte utgörs av arbetsinkomst eller av statliga medel som tillhandahållits för bosättning eller för högre studier. Dessutom får förmyndaren möjlighet att ingripa om den underårige missbrukar sin handlingsfrihet.

Som en konsekvens av förslaget om sänkt myndighetsålder föreslås motsvarande ändring av ett flertal 21-årsgränser inom vitt skilda rättsområden. Den principiella utgångspunkten vid prövningen av om sådan ändring bör ske har enligt propositionen varit att en anpassning nedåt bör ske överallt där den gällande åldersgränsen i väsentlig grad påverkats av den nuvarande myndighetsåldern. Bland de åldersgränser som föreslås bli sänkta kan nämnas de som finns i föräldrabalken om vårdnadens upphörande och samtycke till adoption, i ärvdabalken om behörighet att upprätta testamente samt i giftermålsbalken om giftomans samtycke till äktenskap. Inom det straffrättsliga området föreslås en sänkning till 20 år av de 21-årsgränser som finns i 6 kap. 4, 7 och 8 §§ brottsbalken, där vissa sexuella handlingar mot barn och ungdom straffbeläggs. Vidare föreslås bl. a. att samtliga 21-årsgränser i barnavårdslagen ändras till 20 år. Det kan även tilläggas att motsvarande ändringsförslag framläggs rörande rusdrycksförsäljningsförordningen och förordningarna om arvsskatt och gåvoskatt samt om statlig förmögenhetsskatt. I denna del har propositionen hänvisats till bevillningsutskottet och behandlas i dess utlåtande 1969: 33. Samtliga i propositionen föreslagna ändringar föreslås träda i kraft den 1 juli 1969.

I motioner som väckts i anledning av propositionen framläggs förslag om en längre gående sänkning av myndighetsåldern. I de likalydande motionerna I: 931 och II: 1069 föreslås sålunda att myndighetsåldern sänks till 18 år. Till stöd härför anförs bl. a. att en sådan ändring skulle minska antalet åldersgränser som i olika avseenden inskränker ungdomars befogenheter. Även den beslutade sänkningen av äktenskapsåldern för män till 18 år åberopas. Sänkning av myndighetsåldern till 18 år föreslås också i motionen II: 1068, som även upptar specificerade yrkanden om conse-

kvensändringar, av vilka några behandlas av bevillningsutskottet. Motionärerna åberopar utöver ungdomens tidigare mognad bl. a. att myndighetsåldern bör anpassas till en kommande ytterligare sänkning av rösträttsåldern till 18 år. I de likalydande motionerna I: 933 och II: 1070 uttalas att propositionens förslag inte går tillräckligt långt i vad gäller sänkningen av myndighetsåldern. Motionärerna är dock beredda att godta förslaget som en provisorisk åtgärd under förutsättning att Kungl. Maj:t noggrant följer verkningarna av sänkningen och — om de vunna erfarenheterna inte leder till annat — så snart sig göra låter efter samråd med de övriga nordiska länderna för riksdagen framlägger förslag om sänkning till 18 år. Därvid bör enligt motionärerna skälig hänsyn tas till möjligheterna att på vissa områden begränsa den icke tillräckligt erfarnes behörighet. Motionärerna yrkar att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t framföra vad motionärerna sålunda och i övrigt anfört angående en ytterligare sänkning av myndighetsåldern.

Utskottet vill för sin del till en början framhålla att samhällsutvecklingen medfört att ungdomen numera i allmänhet har större insikter i sociala, politiska och ekonomiska frågor. Den biologiska mognaden inträder numera också tidigare. Dessa och andra av departementschefen anförda skäl talar enligt utskottet för att myndighetsåldern bör sänkas. Beträffande motionsförslagen om en mer långtgående sänkning än till 20 år må först anföras att, även om många ungdomar redan före 20-årsåldern frigjort sig från det ekonomiska beroendet av föräldrarna och lever ett självständigt liv, det också finns många som inte alls har en så självständig ställning i förhållande till sina föräldrar. Många 18- och 19-åringar är säkerligen också i behov av det skydd, framför allt i ekonomiskt hänseende, som omyndigheten innebär. För en 20-årsgräns talar även att årets riksdag slutligt antagit förslag om sänkning av rösträttsåldern vid riksdagsval från året efter fyllda 20 år till året efter fyllda 19 år. Om myndighetsåldern sänks till 20 år, kommer således den relation som rått mellan myndighetsålder och rösträttsålder att bestå även i fortsättningen. I vad mån grundlagberedningens översyn av rösträttsvillkoren kan leda till en längre gående sänkning av rösträttsåldern synes f. n. ovisst.

Av avgörande betydelse för utskottets inställning till frågan om när myndigheten bör inträda har varit önskemålet om en nordisk rättslighet. Myndighetsåldern har hittills varit densamma i hela Norden, och det nu föreliggande förslaget grundas på nordiska överläggningar, där man lyckats nå enighet om att åldersgränsen bör sänkas till 20 år. Förslag om sådan sänkning har redan antagits i Norge och Island. Att i detta läge följa motionsförslagen om en sänkning till 18 år bör enligt utskottets mening icke komma i fråga. Det må emellertid framhållas att en sådan sänkning föreslagits i England och att även andra västeuropeiska länder, där myndigheten inträder vid 21 år, har ställt sig positiva till tanken på en lägre myn-

dighetsålder. I de östeuropeiska länderna är myndighetsåldern redan 18 år. För vårt lands vidkommande finns dock enligt utskottets mening inte anledning att, innan erfarenheter vunnits av de nu framlagda förslagen, ta ställning till lämpligheten av en framtida mer långtgående sänkning av myndighetsåldern på sätt begärs i motionerna I: 933 och II: 1070. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att de synpunkter, som ligger till grund för motionsförslagen om en sådan sänkning, i stor utsträckning tillgodoses genom de här ovan inledningsvis omnämnda nya reglerna om vidgad behörighet för dem som inte uppnått myndig ålder. Även de i olika sammanhang framförda önskemålen om s. k. emancipation för underåriga som ingår äktenskap blir i väsentlig mån tillgodosedda. På anförda skäl tillstyrker utskottet propositionens förslag om sänkt myndighetsålder och avstyrker bifall till motionerna I: 931 och II: 1069, I: 933 och II: 1070 samt motionen II: 1068 i denna del.

I anslutning till de i propositionen framlagda förslagen om ändring av andra åldersgränser föreslås i motionerna I: 932 och II: 1067 ytterligare ändringar i brottsbalken som en konsekvens av en sänkt myndighetsålder.

Den inledningsvis angivna principen i fråga om anpassning av andra 21-årsgränser har i propositionen inte ansetts böra påverka åldersgränserna i brottsbalken i fråga om det straffrättsliga påföljdssystemet, eftersom dessa enligt departementschefen främst bestämts på grundval av kriminalpolitiska överväganden. Den som fyllt 18 men inte 21 år skall alltså som hittills endast undantagsvis dömas till fängelse, och ungdomsfängelse skall alltså i första hand bara komma i fråga för ungdomar mellan 18 och 21 år. Motionärerna anser emellertid liksom åtskilliga remissinstanser att nämnda åldersgränser i realiteten fastställts efter en bedömning av ungdomens mognad på liknande sätt som i fråga om myndighetsåldern och därför bör sänkas på motsvarande sätt. Yrkandet härom motiveras även med att, även om man väljer en 20-årsgräns, nuvarande differentierade påföljdssystem står till buds, eftersom 21-årsåldern varken beträffande fängelse eller ungdomsfängelse utgör någon absolut gräns, under eller över vilken påföljderna ej kan användas.

Utskottet vill för sin del inte bestrida att ifrågasvarande åldersgränser bestämts under inflytande av den civilrättsliga myndighetsåldern. Som departementschefen framhåller har de dock främst fastställts på grundval av kriminalpolitiska överväganden, syftande till att den unge skall ådömas den för honom lämpligaste påföljden. Med hänsyn härtill och på de av departementschefen i övrigt anförda skälen anser sig utskottet icke böra tillstyrka bifall till motionerna I: 932 och II: 1067.

Inte heller i övrigt har utskottet funnit anledning till erinran mot propositionens förslag.

I enlighet härmed får utskottet hemställa,

A. att riksdagen med avslag å motionerna

- 1) I: 931 och II: 1069 samt
- 2) II: 1068, såvitt nu är i fråga,

måtte bifalla förevarande proposition, nr 25, såvitt nu är i fråga;

B. att motionerna

- 1) I: 932 och II: 1067 samt
- 2) I: 933 och II: 1070

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 29 april 1969

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s), herrar Hjorth (s)*, Schött (m), Svanström (cp), Nils Persson (fp) och Helge Karlsson (s);

från andra kammaren: fröken Bergegren (s), herrar Larsson i Norderön (cp), Hansson i Piteå (s), Oskarson (m), fru Anér (fp), fröken Åsbrink (s)*, herr Jadestig (s) och fru Jonäng (cp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

1) av fru Anér (fp);

2) av herrar Alexanderson (fp), Schött (m), Svanström (cp), Larsson i Norderön (cp) och fru Jonäng (cp), vilka ansett

dels att de två sista styckena i utskottets yttrande bort ersättas med text av följande lydelse.

Utskottet vill till en början erinra om att propositionens förslag innebär ett avsteg från den principiella utgångspunkten att förekommande 21-årsgränser bör anpassas till den föreslagna nya myndighetsåldern om ej särskilda skäl föranleder annat. Avsteget synes av departementschefens uttalande att döma främst ha motiverats med att de förevarande åldersgränserna i första hand bestämts efter kriminalpolitiska hänsyn och bara i andra hand påverkats av sådana överväganden rörande ungdomens genomsnittliga mognad som ligger till grund för bestämmandet av myndighetsåldern. Några säkra uttalanden om vad som varit avgörande vid fastställandet av dessa åldersgränser torde emellertid enligt utskottets mening svårligen kunna göras. Att ange någon viss åldersgräns som den från kri-

minalpolitisk synpunkt lämpligaste i förevarande hänseenden synes knappast möjligt, varför valet av 21 år i hög grad torde ha influerats av myndighetsåldern. Utskottet vill vidare framhålla att kriminalpolitiska skäl inte med fog synes kunna åberopas för att nu behålla 21-årsgränsen, eftersom påföljdssystemets olika alternativ i förevarande hänseenden står till buds vare sig man väljer en 20- eller en 21-årsgräns. Som motionärerna anför finns det inte heller anledning förmoda att en lägre åldersgräns skulle föranleda en ändrad praxis vid domstolarnas påföljdsval. För en 20-årsgräns må slutligen anföras att det kan synas naturligt att den som av samhället betraktas som myndig i civilrättsligt hänseende också anses vuxen då det gäller samhällets repressiva åtgärder. I anslutning härtill må erinras om att samtliga 21-årsgränser i barnavårdslagen genom propositionen föreslås ändrade till 20 år under motivering att det är principiellt otillfredsställande att möjliggöra ingripande inom barnavårdens ram mot personer som uppnått myndig ålder.

På anförda skäl ansluter sig utskottet till yrkandet i motionerna I: 932 och II: 1067 om anpassning till myndighetsåldern av åldersgränserna inom det straffrättsliga påföljdssystemet.

Vad gäller förslagen i övrigt har utskottet ingen erinran mot propositionens förslag.

dels att utskottet under B. bort hemställa,

1. att riksdagen med bifall till motionerna I: 932 och II: 1067 måtte för sin del besluta att 26 kap. 4 § och 29 kap. 1 § brottsbalken skall erhålla nedan angivna såsom *utskottets förslag* betecknade lydelse.

(Kungl. Maj:ts förslag)

(Utskottets förslag)

26 KAP.

4 §.

Den som ————— äro därtill.

Fängelse må ådömas den som fyllt aderton men ej *tjuquett* år allenast när frihetsberövande är påkallat främst av hänsyn till allmän laglydnad eller fängelse eljest finnes lämpligare än annan påföljd.

Fängelse må ådömas den som fyllt aderton men ej *tjuquett* år allenast när frihetsberövande är påkallat främst av hänsyn till allmän laglydnad eller fängelse eljest finnes lämpligare än annan påföljd.

29 KAP.

1 §.

Ungdomsfängelse må för brott varå kan följa fängelse ådömas den som fyllt aderton men ej *tjuquett*

Ungdomsfängelse må för brott varå kan följa fängelse ådömas den som fyllt aderton men ej *tjuquett*

(Kungl. Maj:ts förslag)

år, såframt med hänsyn till hans personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse prövas lämplig.

Den som ----- annan påföljd.

Rätten äger ----- laga kraft.

(Utskottets förslag)

år, såframt med hänsyn till hans personliga utveckling, vandel och levnadsomständigheter i övrigt sådan fostran och utbildning som avses med ungdomsfängelse prövas lämplig.

2. att motionerna I: 933 och II: 1070 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.